

สังคม คุณธรรม

24/10/62

คู่มือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา
สำหรับวัยอนุบาลและประถมศึกษา

หนังสือเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย
ดำเนินการโดย สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล

ສັງຄົມຄູ່ຄຸນຮ່ວມ

ກຸ່ມການປະຕິບັດກິດຈະກຳຮ່ວມໃນສະຖານີປະສານສານ
ແກ້ໄຂບັນຫາຂອງຜູ້ແລະເອກະພາບ

คู่มือ สังคมคุณธรรม : คู่มือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันศาสนา หน่วยงานของรัฐและเอกชน (หนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งในชุดหนังสือในโครงการการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย อันประกอบด้วย **คู่มือ สังคมคุณธรรม : คู่มือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันศาสนา** หน่วยงานของรัฐและเอกชน **คู่มือ โรงเรียนคุณธรรม : คู่มือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันการศึกษา** และ **คู่มือ ครอบครัวคุณธรรม : คู่มือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันครอบครัว**)

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552
จำนวน 300 เล่ม @ สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย
ISBN 978-616-235-013-9

ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
เลขที่ 69 อาคารวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล (CMMU)
ชั้น 16-17 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน เขตพญาไท
กรุงเทพฯ 10400
<http://www.moralcenter.or.th> และ <http://dl.moralcenter.or.th>

ชื่อโครงการวิจัย คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย
คณะผู้วิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.สายฤดี วรภิจโนคาท
นางสาวศิวพร ปกป้อง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัญญัติ ยงยวน
ดร.วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์
นางสาวสร้อยบุญ ทรายทอง
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล
โทรศัพท์ 0-2441-0602-8 โทรสาร 0-2441-0167
<http://www.cf.mahidol.ac.th>

รูปเล่ม บริษัท ลาสโก้ จำกัด
321/57 ถนนนางลิ้นจี่ ซอยนนทรี ยานนาวา กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ 0-2285-4805, 07 โทรสาร 0-2285-4172

ภาพประกอบโดย ชัย ราชวัตร

คำนิยม

โครงการวิจัย เรื่อง คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย ที่สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ดำเนินโครงการโดยความริเริ่มและสนับสนุนของศูนย์คุณธรรม เป็นผลของการตัดสินใจบนพื้นฐานของความดีหลายประการ ทั้งด้านการทำหน้าที่ในฐานะของหน่วยงานระดับชาติด้านคุณธรรม ด้านการตระหนักถึงสถานะของสังคมไทยและสังคมโลกที่ต้องการหลักการคิด หลักทำ หลักพูด ชุดใหม่ ถ้าสังคมโลกยังต้องการที่จะคงอยู่อย่างมั่นคงและเป็นสุข และยังหมายถึงความมุ่งมั่นในความต้องการที่จะค้นหาแนวทาง แนวร่วม แนวปฏิบัติ ที่จะก่อให้เกิดการทำงานด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อสร้างครอบครัวที่อบอุ่น สังคมที่งดงามและโลกที่น่าอยู่ ด้วยการทำการวิจัยว่าสังคมไทยมีต้นทุนด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับประชาชนทั้งผู้ใหญ่เยาวชนและเด็กอย่างไร พร้อมเรียนรู้ว่าปัจจัยใดที่จะช่วยส่งเสริมกระบวนการปลูกฝังสิ่งดีงามนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ทั้งนี้ การวิจัยพบสิ่งที่ทำให้เกิดความตระหนักว่า สังคมต้องการการมีบทบาทและความร่วมแรง ร่วมใจของทุกสถาบันหลักของสังคมไทยเพิ่มขึ้น จากแต่เดิมนั้น บทบาทการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเป็นหน้าที่ของสถาบันหลัก 3 สถาบัน ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และศาสนา ซึ่งทั้ง 3 สถาบันก็ทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดีในสถานะที่สถาบันอื่นและปัจจัยอื่นยังดีอยู่ แข้มแข็งอยู่ ทำหน้าที่ของตนเองได้ดีอยู่ แต่ในสถานะปัจจุบันสถาบันที่เหลืออีก 4 สถาบัน อันได้แก่ ชุมชนท้องถิ่น การเมือง ธุรกิจ สื่อและสื่อสารมวลชน อาจจะควรต้องเริ่มตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับสังคมไทย ซึ่งควรเกิดขึ้นจากความร่วมมือของทุกส่วนของสังคม อันจะส่งผลให้เกิดความสุขสถาพรต่อทุกคนในทุกบทบาทของสังคม ในขณะเดียวกัน ทุก ๆ คน ทุก ๆ ส่วนควรตระหนักไว้ว่าสังคมส่วนรวมอยู่รอดได้ดั่งนั้นหมายถึงเราทุกคนอยู่ร่วมกันได้นั่นเอง

ผลผลิตจากโครงการวิจัยนี้ ได้จัดทำขึ้นในรูปแบบของรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ วิดีทัศน์ คู่มือครอบครัวคุณธรรม คู่มือโรงเรียนคุณธรรม และคู่มือสังคมคุณธรรม โดยคู่มือทั้ง 3 เล่ม เสนอหลักคุณธรรมที่ทุกคนยอมรับว่ามีความสำคัญต่อการอยู่รอดของเราทั้งหมด และเสนอแนะแนวทางให้กับผู้อยู่ในบทบาทของสถาบันต่าง ๆ ซึ่งหมายถึงเราทุกคนว่า จะสามารถทำได้บ้างและอย่างไรบ้าง ตลอดจนมีปัจจัยใดบ้าง ที่จะนำมาสู่ความสำเร็จของกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนั้น ๆ ด้วยความตระหนักรู้ ด้วยข้อมูลความจริง ด้วยตัวอย่างและแรงบันดาลใจจากการได้รับรู้ความตั้งใจและบทเรียนจากปัจเจกบุคคลอีกทั้งหน่วยงานในระดับต่าง ๆ

ดิฉันในนามของคณะผู้วิจัย ขอขอบคุณศูนย์คุณธรรม ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ความรู้อันเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมโดยทุกหน่วยในสังคม ขอขอบคุณ คุณชัย ราชวัตร ที่ได้กรุณาเอื้อเพื่อให้การดำเนินงานเป็นภาพประกอบซึ่งทำให้คู่มือมีคุณค่า น่าสนใจ และเข้าถึงจิตใจของผู้อ่านมากขึ้น ขอขอบคุณทุก ๆ ท่านด้วยความกตัญญูอีกมากมายที่ไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมด เพราะทุกท่านเปรียบเสมือนสาขาของรากแก้วแห่งปัญญาซึ่งได้เข้ามามีบทบาทร่วมทำงานเพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมอุดมคุณธรรมด้วยกัน

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สังคมไทยอันเป็นที่รัก ที่อยู่ ที่อาศัย ที่เติบโตที่สร้างปัญญา จะมีพลังและมีวิถีทางความก้าวหน้าอย่างเป็นรูปธรรมและมั่นคงต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.สายฤดี วรกิจโกศาทร
ผู้อำนวยการสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล

คำนำ

คู่มือสังคมคุณธรรม ฉบับนี้ เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยคุณลักษณะ
กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย โดยศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา
พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
(องค์การมหาชน) ร่วมกับ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว
มหาวิทยาลัยมหิดล ดำเนินการโครงการ “วิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย” ปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 มีวัตถุประสงค์เพื่อ
ศึกษาคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนชาวไทย ศึกษารูปแบบและ
กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ดำเนินการในประเทศไทย วิเคราะห์ปัจจัย
แวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย ตลอดจนให้
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรม
อย่างเป็นรูปธรรมบนพื้นฐานทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์

คณะนักวิจัยได้สังเคราะห์ผลงานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยซึ่งเป็นผลงานวิชาการออกมาเป็นเอกสารที่อ่านและ
เข้าใจง่าย เหมาะกับการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก
กล่าวถึงทฤษฎีและหลักสำคัญของกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่วนที่สอง
แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับ 5 สถาบันหลักทางสังคม ทั้งสถาบัน
ศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง ชุมชนท้องถิ่น องค์กรธุรกิจเอกชน สื่อและ
สื่อสารมวลชน ส่วนที่สาม ได้แก่ การสรุปกระบวนการในการสนับสนุน ส่งเสริมการมี
ส่วนร่วมในการทำกิจกรรมปลูกฝังให้เกิดสังคมคุณธรรม

ศูนย์คุณธรรมขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สายฤดี วรกิจโกศาทร และคณะผู้วิจัยจากสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ดำเนินการโครงการวิจัยนี้จนสำเร็จ คู่มือฉบับนี้จะเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้อง กับสถาบันหลักทางสังคมนำไปใช้จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในสังคมต่อไป

พ.น. / พ.น.

(นางสาวนราทิพย์ พุ่มทรัพย์)

ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

สารบัญ

	ส่วนที่ 1 จากความรู้สู่คู่มือปฏิบัติ	11
	หลักการสำคัญของกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม	13
	คุณธรรมทั้งห้าไทย 10 ประการ	19
	การแบ่งประเภทของคุณธรรม	22
	สัปดาห์ : ผู้ปลูกดอกไม้นักคุณธรรม	25
	ความเหมาะสมและความสำคัญของการทำงานกับภาคีของคุณธรรม ของสถาบันศาสนา หน่วยงานของรัฐและเอกชน	27
	ทฤษฎีกระจกเงา (Mirror Neuron Theory)	29
	ทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้จากประสาทการเรียนรู้ของสมอง (Brain Based Learning Theory : BBL)	32
	ส่วนที่ 2 สัปดาห์แห่งสัปดาห์คุณธรรม	35
	ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการรวมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม	36
	สถาบันศาสนาที่ปลูกฝังสัปดาห์คุณธรรม	38
	กิจกรรมที่ 1 สัปดาห์ศาสนาจากใจเป็นพื้นที่หลักกับกิจกรรมเพื่อชีวิตชุมชน	39
	กิจกรรมที่ 2 ศาสนาบุญ	42
	กิจกรรมที่ 3 อบรมและฝึกทักษะในการเผยแพร่ศาสนาให้แก่บุคลากรทางศาสนา	44
	สถาบันการเผยแพร่วรรณกรรมที่ปลูกฝังสัปดาห์คุณธรรม	46
	กิจกรรมที่ 1 พิพิธภัณฑ์ศาสนาเป็นแหล่งหลักของวิถีการดำเนินชีวิต	48
	กิจกรรมที่ 2 ป้ายในทางชีวิต	50
	กิจกรรมที่ 3 คณิตศาสตร์ชุมชน	52
	กิจกรรมที่ 4 ลุงภาพของชีวิตบุญคุณชุมชน	54
	กิจกรรมที่ 5 คู่บารมีจิตอาสาชุมชน	56

กิจกรรมที่ 6 ฝึกอภิปราย ลักษณะอารมณ์	57
กิจกรรมที่ 7 ฐานกิจกรรมใจ	59
กิจกรรมที่ 8 ฝึกอภิปรายเกี่ยวกับเพศ	61
กิจกรรมที่ 9 องค์กรแนวคิดคุณธรรม	63

 องค์ความรู้เกี่ยวกับทิวทัศน์สิ่งแวดล้อม	65
กิจกรรมที่ 1 ทัศนียภาพธรรมชาติ	66
กิจกรรมที่ 2 สิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม	68
กิจกรรมที่ 3 วัสดุอุปกรณ์	70
กิจกรรมที่ 4 ทัศนียภาพเมือง	72
กิจกรรมที่ 5 พืชพันธุ์ไม้ในสวน	74
กิจกรรมที่ 6 ทุ่งนาและสวน	76
กิจกรรมที่ 7 เมืองโบราณ (เมืองเก่า)	77
กิจกรรมที่ 8 ทุ่งนาและสวน	78
กิจกรรมที่ 9 ทุ่งนาและสวน	80

 สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและทิวทัศน์สิ่งแวดล้อม	82
กิจกรรมที่ 1 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	83
กิจกรรมที่ 2 สิ่งแวดล้อม	85
กิจกรรมที่ 3 ป่าและสวน	87
กิจกรรมที่ 4 เมืองโบราณ	89
กิจกรรมที่ 5 ทุ่งนาและสวน	91

 ทุ่งนาและทิวทัศน์สิ่งแวดล้อม	92
กิจกรรมที่ 1 ทุ่งนาและทิวทัศน์	93
กิจกรรมที่ 2 ทุ่งนาและทิวทัศน์	95
กิจกรรมที่ 3 สวน	97
กิจกรรมที่ 4 ทุ่งนาและทิวทัศน์	98
กิจกรรมที่ 5 ทุ่งนาและทิวทัศน์	100
กิจกรรมที่ 6 ทุ่งนาและทิวทัศน์	102
กิจกรรมที่ 7 ทุ่งนาและทิวทัศน์	103
กิจกรรมที่ 8 ทุ่งนาและทิวทัศน์	105
กิจกรรมที่ 9 ทุ่งนาและทิวทัศน์	107
กิจกรรมที่ 10 ทุ่งนาและทิวทัศน์	109

 ส่วนที่ 3 บทสรุป	111
---	-----

บรรณานุกรม	117
------------	-----

ສ່ວນທີ 1
ຈາກຄວາມຮູ້ສູ່ການປະຕິບັດ

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) ได้ทำการวิจัยกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมใน 10 ประเทศ อันได้แก่ สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ศรีลังกา ใต้หวัน ฟินแลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน แคนาดา และนิวซีแลนด์ และในปี พ.ศ. 2551-2552 ได้สนับสนุนให้สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ดำเนินงานวิจัยเรื่อง คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยเพื่อหาแนวทางและกระบวนการดำเนินการด้านคุณธรรมในสังคมไทยมาเผยแพร่และประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

คณะผู้วิจัย ได้สรุปผลการวิจัยทั้งแนวทางและกระบวนการที่สถาบันทางสังคมใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแล้วประสบผลสำเร็จตลอดจนค้นหาคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับคนไทยในปัจจุบันและนำเสนอข้อเสนอแนะอย่างเป็นรูปธรรมบนพื้นฐานทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของ 7 สถาบันสำคัญของสังคมไทย อันได้แก่ 1) สถาบันการศึกษา 2) สถาบันครอบครัว 3) สถาบันศาสนา 4) สถาบันการเมืองการปกครอง 5) ชุมชนท้องถิ่น 6) ธุรกิจเอกชน และ 7) สื่อและสื่อสารมวลชน ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ยานด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย

✿ หลักสำคัญของกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

โครงการวิจัยนี้มีความละเอียดและซับซ้อน เนื่องจากเป็นหัวข้อที่มีความสำคัญกับชีวิตคนและมีการศึกษามายาวนานโดยมีลักษณะต่าง ๆ กัน ดังนี้

- 1) เป็นการวิจัยในเรื่องที่เป็นนามธรรมสูง
- 2) มีความหลากหลาย ในระดับการรับรู้และขาดความชัดเจนในการกำหนดขอบเขตของความหมาย
- 3) ความเข้าใจความหมายและการตีความที่ไม่ตรงกันของคนในสังคม เป็นเรื่องที่ยละเอียดอ่อน ยากที่จะประมวลผลสู่การปฏิบัติได้อย่างครอบคลุมกับความเป็นจริง

คณะผู้วิจัย ได้นำทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ที่สำคัญ 2 ทฤษฎีที่ค้นพบใหม่ในช่วงศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นกรอบแนวทางการวิจัย ได้แก่ ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron Theory) และ ทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานการทำงานของสมอง (Brain Based Learning Theory : BBL) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สำคัญต่อการวางรากฐานชีวิตมนุษย์ และการเรียนรู้ของมนุษย์ หลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางทางศาสนา และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายสาขาวิชาและอาชีพมากมายว่าการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ได้ผลดีนั้นผู้ปลูกฝังจะต้องเป็นแบบอย่างและเป็นวิธีการที่ดีที่สุดและสำคัญที่สุด

“ชีวิตของเด็กๆ ย่อส่วนจากชีวิตของผู้ใหญ่มากมาย
 ชีวิตของเด็กเป็นชีวิตว่างๆ ที่สุด
 เด็กไม่มีอะไรมากไปกว่าความหวังไปหาความฝันที่ไม่เลือนลาง
 เด็กจึงแสดงอะไรออกมาอย่างตรงไปตรงมาเสมอ
 เด็กทำทุกอย่างที่เด็กได้รู้ได้เห็น
 แต่เด็กหาได้รู้ความหมายว่าทำไมทำไมกัน
 ผู้ใหญ่จึงควรจะมีดวงเด็ก
 อย่ให้เด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่สมควรเป็นของเขา
 ไม่เชื่อจะลอบดูก็ได้ โดยทำท่าอะไรๆ ให้เด็กดูบ้าง
 ไม่เท่าใด เด็กก็จะทำอย่างผู้ใหญ่ทำ”

ภิกขุปัญญานันทมุนี วัดชลประทานรังสฤษฎ์
 หนังสือรักลูกให้ถูกทาง

“การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมว่างๆ ที่สุดต้องเริ่มจากผู้ใหญ่
 เป็นผู้นำในการทำให้ดู หากตัวเองทำดีแล้วจะกลายเป็นตัวอย่าง.....
 เมื่อทำดีตัวอย่างดีทั้งในครอบครัว และกับบุคคลรอบข้าง
 ที่เราสัมผัสด้วยอย่างเสมอเช่นเสมอปลาย”

รัชมณฑาภิกษุณี
 ทรงธรรมกัลยาณีภิกษุณีอาราม อ.เมือง จ.นครปฐม

“คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม แลดูออกจากบุคลิก
 ลักษณะของคน ซึ่งบุคลิกลักษณะของคนนั้นก็คือ นิสัย
 ของเขา นิสัยนั้นเกิดจากการกระทำซ้ำๆ ซึ่งนั้นย่อมมาจาก
 ความคิดของเขาที่เขาเอง ตัวนั้น หากยังทรงบงการกลับไป
 จะเห็นว่าการจะสร้างอนาคตของชาติด้วยการปฎิบัติคุณธรรม
 ตัวแต่ตัวเดียวก็ยังไม่พอ ต้องปลูกฝังตัวแต่ “ความคิด” ของเขาเหล่านั้น
 ผ่านกระบวนการสอน “วิธีคิด” ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรม
 ก่อให้เกิดเป็นกระบวนการซ้ำๆ จนกลายเป็นนิสัย ก่อให้เกิด
 บุคลิกลักษณะของคนมีคุณธรรม อันเกิดจากการแสดงออก
 ซึ่งคุณลักษณะด้านคุณธรรมเหล่านี้ ด้านเขาเอง”

อาจารย์วศิน อินทสระ

มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย

คำกล่าวนี้นี้หมายถึงว่า การเรียนรู้ที่จะนำมาสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์
 บุคคลจะต้องได้รับประสบการณ์จากต้นแบบที่มีลักษณะนั้นมาก่อน ดังทฤษฎี
 เซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron Theory) ที่บอกว่าเด็กเลียนแบบสิ่งที่รับรู้
 จากการเห็น ได้ยิน สัมผัส และหมายถึงเด็กล้วนต้องการต้นแบบที่มีลักษณะ
 ด้านคุณธรรมจริยธรรมดี ยิ่งบุคคลนั้นมีความใกล้ชิด มีความสัมพันธ์กับ
 เด็กเท่าไร การส่งต่อพฤติกรรมและแนวคิด ดัดสันใจทำพฤติกรรมเด็กจะ
 พัฒนาให้ตนเองมีลักษณะนั้นๆ ได้รวดเร็ว สมบูรณ์ และถาวรเท่านั้น

แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานการทำงานของสมอง (Brain Based Learning Theory : BBL) ที่บอกว่าประสบการณ์การเรียนรู้จะสมบูรณ์ดีเท่าไรขึ้นอยู่กับว่าประสบการณ์นั้นผ่านการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสเท่าใด ในความสม่ำเสมอเท่าใด ในสภาวะทางจิตใจและทางอารมณ์อย่างไร ที่มีผลต่อการรับรู้ของสมองและยังสอดคล้องกับแนวคำสอนของ พระโพธิญาณเถร (พระอาจารย์ชา สุภัทโท) วัดหนองป่าพง จ.อุบลราชธานี ที่ได้กล่าวไว้ครบถ้วนและสมบูรณ์ว่า

“เธอจงระงับความคิดของเธอ

เพราะความคิดของเธอจะกลายเป็นความประมาทของเธอ

เธอจงระงับความประมาทของเธอ

เพราะความประมาทของเธอจะกลายเป็นความเคยชินของเธอ

เธอจงระงับความเคยชินของเธอ

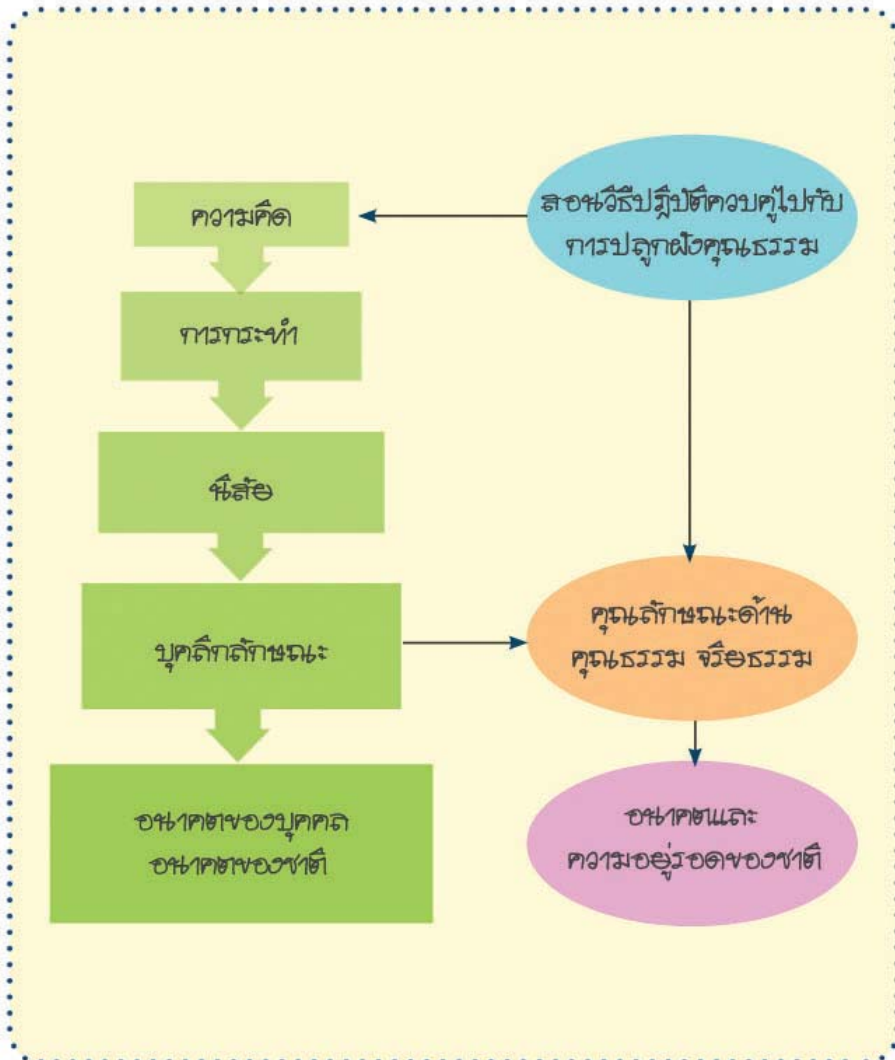
เพราะความเคยชินของเธอจะกลายเป็นอุปนิสัยของเธอ

เธอจงระงับอุปนิสัยของเธอ

เพราะอุปนิสัยของเธอจะทำให้เกิดชะตากรรมของเธอชั่วชีวิต”

พระอาจารย์ชา สุภัทโท

ดังนั้น เมื่อประมวลรูปแบบและกระบวนการของการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เกิดบุคลิกลักษณะของคนคุณธรรมเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทิศทางอนาคตของชาติ ผ่านอนาคตของบุคคล จากการบ่มเพาะ “วิธีคิด” ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม จะได้แผนภาพ ดังนี้

เมื่อประมวลผลการศึกษาวิจัยในส่วนนี้ จะได้กรอบและทิศทางที่ชัดเจนของการสร้างคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยมุ่งไปที่การปลูกฝัง “ความคิด” อันเป็นรากฐานของการพูด การกระทำ นิสัย และบุคลิกลักษณะ ประกอบเข้ากับเงื่อนไขของทฤษฎีสำคัญ 2 ทฤษฎี ซึ่งถ้าจะนำไปสู่คุณธรรมในบุคคลต้องประกอบด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จที่จะเสริมให้การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมได้ผลดีในการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เป็นแนวการใช้ชีวิตในการคิด การพูด การทำ ของบุคคลต่อไป

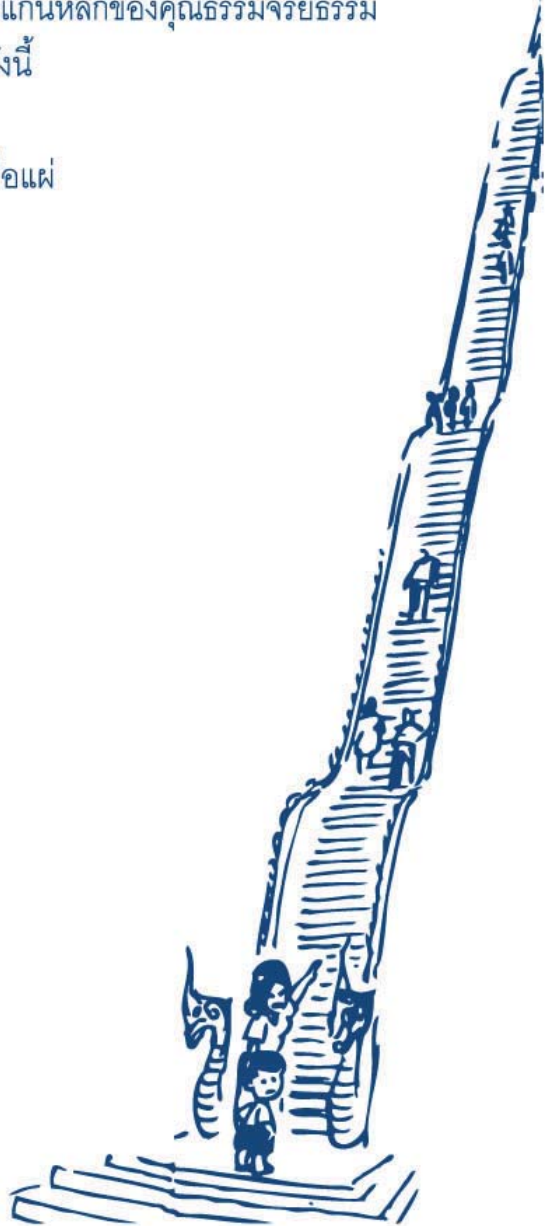
“ความมุ่งมั่นของคนทำอาชีพสื่อเพื่อสื่อสารไปสู่ผู้รับสาร
ด้วยความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ให้.....
ผู้นำหน้าที่เป็นสื่อมวลชน จึงต้องเริ่มที่การเปลี่ยนตนเอง ผิดตนเอง
ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถรอบด้าน ถึงขั้นเฝ้าระวังตนเอง
จะสื่อสารออกไปควบคู่กับความรับผิดชอบ
ในประเด็นคุณธรรมจริยธรรม
เจ้าของธุรกิจให้ทุนสนับสนุนสื่อหรือผู้ประกอบการสื่อ
สื่อมีความรับผิดชอบต่อสังคม”

สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน
บรรณาธิการบริหารนิตยสาร “Mother & Care”
ผู้จัดรายการวิทยุ พิธีกรรายการโทรทัศน์

* คุณธรรมคำคุณชาวไทย 10 ประการ

ผลสรุปของโครงการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยครั้งนี้ พบแกนหลักของคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นสำหรับสังคมไทยมี 10 ประการ ดังนี้

1. ความพอเพียง
2. ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
3. ความกตัญญู กตเวที
4. ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
5. ความเสียสละ
6. ความมีวินัย
7. ความอดทน อดกลั้น
8. ความรับผิดชอบ
9. ความขยันหมั่นเพียร
10. ความมีสติ

คุณธรรมทั้ง 10 ประการ สามารถเชื่อมโยงกันได้โดยมีคุณธรรมด้าน **“ความพอเพียง”** เป็นแกนหลัก ดังแผนภาพในหน้าถัดไป ตัวอย่างเช่น หากตั้งให้ **ความพอเพียง** เป็นเป้าหมายบุคคลนั้นก็ต้องลดสิ่งเกินในชีวิตหรือลดความโลภ สิ่งที่จะต้องตามมาโดยอัตโนมัติ ได้แก่ **ความมีวินัย** ที่จะดำเนินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ต้องมีความอดทนอดกลั้น ฝึนความเคยชินที่จะบริโภคตามความโลภ ความอยาก และต้องมีความ **มีสติ** เพื่อให้ไม่เผลอทำผิดวินัยที่ตั้งใจไว้ ต้องมีความเพียรพยายามที่จะรักษาการปฏิบัติตามวินัยนั้นๆ อย่างจริงจัง เป็นต้น ขณะเดียวกันการเข้าถึง **“ความพอเพียง”** ทำให้มีความโลภน้อยลง รู้จักที่จะเผื่อแผ่แบ่งปันเพื่อนๆ รู้จักที่จะ **เสียสละ** ช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาสกว่า ปลูกฝัง **ความเมตตา** และ **กตัญญู** ต่อเพื่อนมนุษย์อื่น

ในทางตรงกันข้ามหากตัวเองไม่มีความพอเพียง ก็ารู้สึกว่าตนเองยังมีปัญหาจากความขาดแคลนอยู่ตลอดเวลา อยากได้ในสิ่งที่ตนเองไม่มี อยากมีเหมือนเพื่อน หรือเหมือนภาพลักษณ์ที่ได้รับจากสื่อ ก็จะไม่เกิดความอยากที่จะ **เสียสละ** เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น **ความเมตตา** และ **ความกตัญญู** ก็จะเกิดขึ้นได้ยาก แต่หากเมื่อมีความพอเพียง ก็จะเกิด **ความซื่อสัตย์** ไม่คิดคดโกงคนอื่น รู้จักที่จะ **ขยันหมั่นเพียร** เพื่อให้พึ่งพาตนเองได้ เป็นต้น

แผนภาพ แสดงความเชื่อมโยงของคุณธรรมทั้ง 10 ประการ
โดยมีความพอเพียงเป็นจุดรวมของคุณธรรม

✿ การแบ่งประเภทคุณธรรม

คุณธรรมทั้ง 10 ประการนั้น มีความสอดคล้องและสนับสนุนกัน ซึ่งสอดคล้องกับการแบ่งคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวม ตามแนวพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (จากการวิเคราะห์ ของ ไกรยุทธ ธีรยาศินันท์) ซึ่งแบ่งคุณธรรมเป็น 4 ชุด ดังนี้

ประเภทของคุณธรรม	คุณธรรมจริยธรรม
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน	1. ความมีวิสัย 2. ความความอดทน อดทน 3. ความซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง	4. ความซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์ 5. ความรับผิดชอบ
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง	6. ความมีสติ 7. ความพอเพียง
คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน	8. ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 9. ความกตัญญู กตัญญู 10. ความเสียสละ

โดยคุณธรรมแต่ละกลุ่มทำหน้าที่แตกต่างกัน ได้แก่

1. คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน

คุณธรรมชุดนี้ทำหน้าที่เป็นแรงผลักดันภายในทำให้คนเกิดความเพียรพยายามทำในสิ่งที่มุ่งหมายไว้ให้สำเร็จ คุณธรรมทั้ง 3 ประการ ได้แก่ 1) ความมีวินัย 2) ความอดทนอดกลั้น และ 3) ความขยันหมั่นเพียร เปรียบเสมือนการสร้างฐานรากที่แข็งแกร่งให้กับบุคคล หรือหากเปรียบเป็นต้นไม้ก็เหมือนการช่วยให้ต้นไม้มีรากแก้วที่แข็งแกร่งนั่นเอง

2. คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง

คุณธรรมชุดนี้ ทำหน้าที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง สร้างแรงผลักดันให้เกิดคุณธรรมชุดแรก ได้แก่ 4) ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง และ 5) ความรับผิดชอบ การปลูกฝังคุณธรรมชุดนี้ย่อมทำได้โดยการตอกย้ำผ่านการดำเนินชีวิตในวิถีประจำวัน การกระทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

3. คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง

คุณธรรมชุดนี้เป็นคุณธรรมที่เหนี่ยวรั้งไม่ให้คนทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ผิดหลักคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ 6) ความมีสติ และ 7) ความพอเพียง โดยเฉพาะคุณธรรมด้านความพอเพียงนั้นหากพิจารณาจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “ความพอเพียง” จะเป็นฐานของความสุจริต ความไม่โลภ ต้านทานความอยากได้ตามกระแสวัตถุนิยมที่มีผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนไทยในปัจจุบัน

4. คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน

คุณธรรมชุดนี้เป็นคุณธรรมที่สนับสนุนให้บุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยมุ่งหวังผลเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม การเคารพและให้ความสำคัญต่อชีวิต ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 8) ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 9) ความกตัญญู กตเวที และ 10) ความเสียสละ ด้วยหลักของ

ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการสร้างให้เกิด “จิตอาสา” ที่จะส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรมอย่างแท้จริง

พระมหากษัตริย์ วชิรเมธี (ว. วชิรเมธี) ให้สัมภาษณ์ว่า “คุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนไทย คือ หลักไตรสิกขา มีชีวิตที่มีวินัย หรือมีศีล มีสมาธิ มีปัญญา โดยการมีศีลจะทำให้คนเราสัมพันธ์กับสังคมได้อย่างมีความสุข ส่วนสมาธิและปัญญา คือ การสัมพันธ์กับตัวเอง ขณะเดียวกันก็สัมพันธ์กับคนทั้งสังคม เราไม่สามารถแยกการเป็นคนดีออกมาว่าต้องเป็นคนดีในบ้าน เมื่อเป็นคนดีต้องเป็นคนดีของตัวเอง เป็นคนดีของสังคม และเป็นคนดีของโลก”

คุณธรรมตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นหลักการที่กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับให้เป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาของชาติได้ให้เป็นคนดี มีสุข และเก่ง ซึ่งเป็นแนวทางดำเนินการให้การศึกษาอย่างเข้มข้น ของ “โรงเรียนแนวพุทธ” ที่จัดประสบการณ์ตามหลักไตรสิกขาชัดเจนที่สุด

“การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
ทำได้อาณาทุกกับคหวัยชีษ
ทำได้อลลิตี ช้อวนำช้อวแฮ้อวเป็ชเด็กเล็ก”

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี

* สักคม : ผู้ปลูกดอกไม้คุณธรรม

แนวคิด “ดอกไม้คุณธรรม” หมายถึง การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่ต้องใช้ระยะเวลาและความใส่ใจในการบ่มเลี้ยงดูตั้งแต่เริ่มต้น ของการปลูก เช่นเดียวกับการเพาะเลี้ยงต้นไม้ตั้งแต่เมล็ดให้เติบโต ต้องได้รับอาหาร แสงสว่าง น้ำ ดินอันอุดม ปราศจากศัตรูพืช เปรียบเสมือนบ้านและสังคม อันอบอุ่น มีพ่อแม่ พี่น้อง ในสังคมที่ปลอดภัยให้ดอกไม้เติบโตมั่นคง แข็งแรง สมบูรณ์ ร่วมเรียนรู้ เลียนแบบสิ่งที่ดี ดอกไม้ที่ปลูกจึงจะสมบูรณ์ งดงาม และมีกลิ่นหอมจรจองจิตใจผู้พบเห็น เช่นเดียวกับคนดีมีคุณธรรม สะท้อนถึงการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวและสังคม พร้อมทั้งมีชีวิตอุดม ด้วยการสร้างประโยชน์และสันติสุขแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

“คุณธรรมเป็นฐานของการพัฒนาคุณลักษณะที่แท้จริง
คนมีคุณธรรมเท่าไรก็จะมีคุณลักษณะที่แท้จริงได้”

อาจารย์วสิน อินทสระ
มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย

ดอกไม้คุณธรรม ประกอบด้วยคุณธรรม 10 ประการโดยมีแกน คือ ความพอเพียงเป็นคุณธรรมที่เป็นจตุรรวม เป็นฐานของคุณธรรมอีก 9 ประการ ที่ตามมาคือ กลีบดอก 9 กลีบ แสดงถึงคุณธรรม ทั้ง 9 ประการ ได้แก่ ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความมีสติ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้น ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง และความกตัญญู กตเวที

ดอกไม้คุณธรรม

และศีลธรรม มีอยู่เฉพาะในบริบทของครอบครัวและในบริบทของโรงเรียนเท่านั้น แต่เมื่อบุคคลใช้ชีวิตภายนอกบริบทของสถาบันดังกล่าว ไม่มีกรอบคุณธรรมจริยธรรมมากำกับ การคิด การพูด การทำ ของบุคคลจะคงความถาวรและความสืบเนื่องของพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมที่ได้รับมาจากครอบครัวและโรงเรียน จะเริ่มลดถอยลง เพราะวิถีทางคุณธรรมจริยธรรมเดิมไม่สามารถเป็นแนวปฏิบัติในบริบทของสถาบันอื่นๆ ในสังคมได้ ทั้งที่บริบทในสถาบันทางสังคมอื่นๆ ควรเป็นที่ส่งต่อสำคัญของมาตรฐานคุณธรรมจริยธรรมด้วย เพื่อพฤติกรรมที่ฝึกมาดีแล้วของคนจึงจะอยู่อย่างถาวร เพื่อให้การอยู่ร่วมกันได้อย่างดี

ในสังคมปัจจุบันเยาวชนในครอบครัวและในโรงเรียนได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทั้งในครอบครัวและในโรงเรียน แต่เมื่อมาเทียบกับชีวิตภายนอกความไม่ต่อเนื่องของการมีลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นำไปสู่ความสับสน มีผลถึงการมีมาตรฐานของจิตใจเปลี่ยนไป ในสถานะที่สถาบันหลัก 5 สถาบันทางสังคมอันได้แก่ สื่อและสื่อมวลชน การเมืองการปกครอง ธุรกิจ ศาสนา และชุมชนท้องถิ่น ละเลยการเป็นต้นแบบของคุณธรรมจริยธรรมในการทำงานในลักษณะต่างๆ สถาบันทางสังคมที่กล่าวมาเหล่านี้จึงจำเป็นต้องปรับความคิดใหม่ เพราะคุณธรรมจริยธรรมจำเป็นต้องมีอยู่ในการทำกิจกรรม การใช้ชีวิตทุกอย่างทั้งที่เป็นชีวิตส่วนตัวและชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะด้วย ทั้งนี้มีใช้เพื่อผู้อื่นเลย แต่เพื่อการมีชีวิตที่เป็นชีวิตในสังคมมนุษย์ที่ได้พัฒนาแล้วควรจะเป็น

หน้าที่ของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและการเป็นแบบอย่างของการมีหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน จึงควรเป็นสำนึกและเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติของคนในทุกระดับของทุกสถาบันทางสังคม โดยทุกสถาบันหลักของสังคมไทย ควรมีบทบาทในการสร้างสังคมคุณธรรม เพราะทุกสถาบันมีหน้าที่โดยตรงต่อการอบรม บ่มเพาะปลูกฝังและส่งเสริม

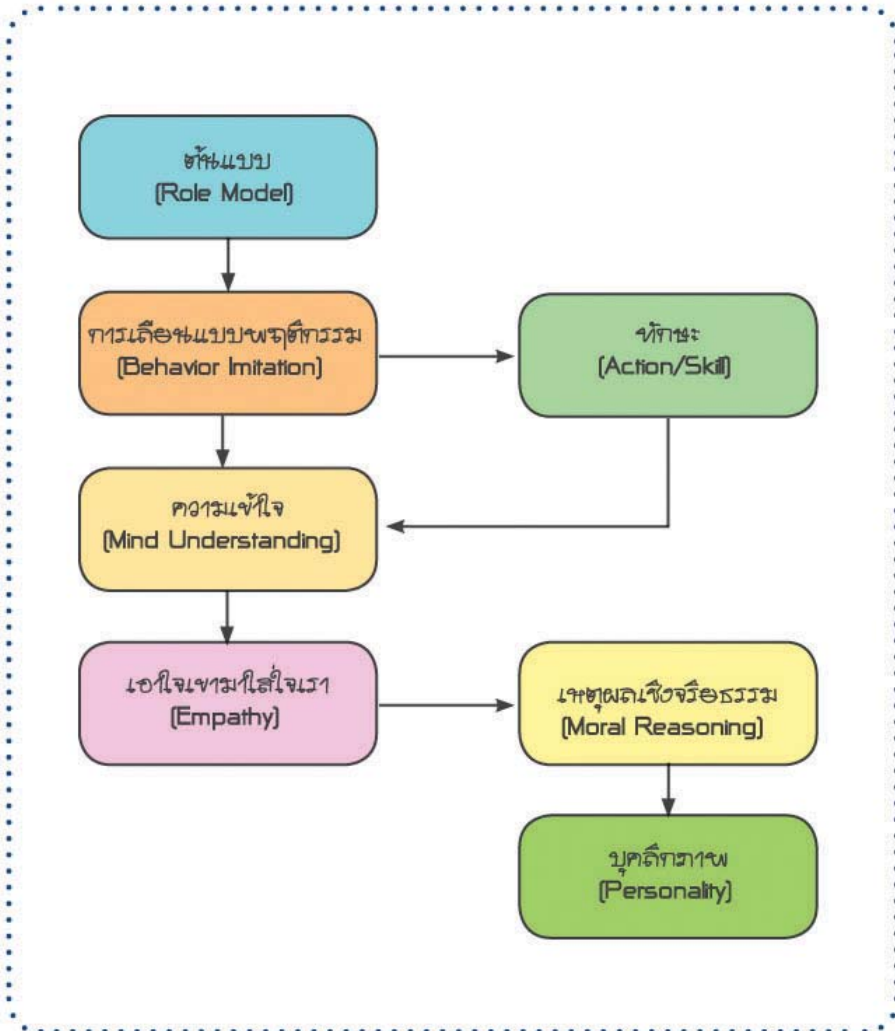
สิ่งที่มนุษย์ควรเรียนรู้เพื่อพัฒนาเป็นหน่วยของสังคมที่มีคุณภาพสมบูรณ์ ประกอบทั้งความรู้คู่คุณธรรม ควรมีบทบาทดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้นในทุกสถาบันโดยคำนึงถึงการรับรู้ด้วยประสาทการรับรู้ทั้ง 6 อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการมนุษย์ 2 ทฤษฎี ได้แก่

* ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron Theory)^[1]

ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา เป็นทฤษฎีที่ค้นพบใหม่หลังปี ค.ศ. 2000 โดยนักวิทยาศาสตร์จาก 3 ท่าน จาก University of Parma คือ Dr.Vittorio Gallese, Dr.Leonardo Fogassi และ Dr.Giacomo Rizzolatti ค้นพบว่าในสมองของมนุษย์มีเซลล์ชนิดหนึ่งที่ทำหน้าที่เหมือนกระจกเงา คือ สะท้อนทุกอย่างที่ส่งผ่านประสาทการรับรู้ไปยังเซลล์อื่นๆ ในสมอง ส่งผลให้เกิดการกระทำเหมือนกับสิ่งที่ได้รับรู้ โดยมีเงื่อนไขสำคัญ คือ ขณะที่รับข้อมูลนั้นๆ ผู้รับมีความรู้สึกร่วม

การค้นพบนี้ทำให้เราเข้าใจธรรมชาติการทำงานของสมองมนุษย์มากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการเรียนรู้ สติปัญญา และที่สำคัญ คือ กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการมีต้นแบบ มีความใกล้ชิด สื่อสารได้ เพื่อให้เกิดการรับรู้ของเซลล์กระจกเงาอยู่เสมอ ผ่านการทำต้นแบบให้เห็น และให้เกิดความประทับใจ ความรู้สึกมีส่วนร่วม ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีการได้ทดลองทำด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดทักษะ และความเข้าใจในระดับจิตใจ จนมีผลต่อพฤติกรรมในอนาคต อธิบายได้ด้วยแผนภาพที่แสดงต่อไปนี้⁽²⁾

¹อุดม เพชรสังหาร, 2551, เซลล์กระจกเงากับการเรียนรู้การเลียนแบบ, สืบค้นจาก : [http:// www.tuator.net/content/view/215/76](http://www.tuator.net/content/view/215/76)

บุคลิกภาพและใจความเข้าใจของทฤษฎีเชลล์ทระจกเว

²อุดม เพชรสังหาร, 2551, เซลล์กระจกเงกกับการเรียนรูการเลือนแบบ, ลีบนันจก : [http:// www.tuator.net/content/view/215/76](http://www.tuator.net/content/view/215/76)

ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron Theory) เป็นทฤษฎีที่บอกว่าคนทำตามสิ่งที่มองเห็น สมองของคนมีเซลล์กระจกเงา ในการเรียนรู้วิธีและการทำตามสิ่งที่เห็น สมองเตรียมทำการตามสิ่งที่เห็นแม้ยังไม่มีโอกาสได้ทำพฤติกรรมนั้นๆ ก็ตาม การที่สมองเตรียมทำตามสิ่งที่เห็นก็เนื่องมาจากสมองคนยังอายุน้อย สมองทำสิ่งต่าง ๆ บนเงื่อนไขของการอยู่รอด เมื่อเห็นผู้อื่นที่อยู่ใกล้กระทำการสิ่งใด พุทสิ่งใด ให้ประสบการณ์ได้รับรู้เซลล์กระจกเงาในสมองคน จะรับรู้สิ่งที่เห็นนั้นๆ คงจะทำได้เพราะเป็นสิ่งที่ได้ เห็นว่าทำได้จริง การที่ผู้อยู่ใกล้เด็ก พุด และทำ โดยไม่ได้คำนึงถึงการเรียนรู้ ด้วยเซลล์กระจกเงาในสมองของเด็ก อาจทำให้เสียโอกาสของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการพุด การทำ ของบางคน ในขณะที่มีเด็กอยู่ใกล้ไปอย่างน่าเสียดาย การเรียนรู้จากผู้อื่น เช่น จากสังคม จากสื่อและจากบุคคลหลากหลาย อาจเป็นการเรียนรู้ ที่เด็กไม่ได้พบเห็น ฟัง สิ่งที่เหมาะสม ในการปลูกฝังนิสัยของการพุด คิดดี ไปในช่วงวัยที่การเรียนรู้ของระบบเชื่อมโยงจดจำดีที่สุด เมื่อเรียนรู้ในสิ่งที่ผิด การกระทำอาจจะอยู่บนพื้นฐานที่ผิดในการแก้ไข ด้วยเริ่มจากการคิด ปรับเปลี่ยน พฤติกรรมได้ยากขึ้นเรื่อย ๆ ตามวัยและความถี่ของประสบการณ์ การได้พบเห็น และทำพฤติกรรมนั้นๆ ไปแล้ว

✿ ทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้แบบพื้นฐานการทำงานของคน (Brain Based Learning Theory : BBL)

ทฤษฎีการเรียนรู้บนพื้นฐานการทำงานของสมอง (Brain Based Learning Theory : BBL) เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพื้นฐานการทำงานของสมอง โดยผ่านการรับข้อมูลที่สอดคล้องกันจากประสาทสัมผัสทั้ง 6 ด้านของมนุษย์ อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพื่อให้สมองส่วนต่างๆ รับรู้และตอบสนองได้สมบูรณ์เพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และเน้นย้ำการทำซ้ำด้วยความถี่ที่สม่ำเสมอในระดับหนึ่ง เพื่อให้สมองสามารถเชื่อมโยงระบบคิดจนก่อให้เกิดเป็นความเคยชิน นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย

ตัวอย่างเช่น การที่สมองรับรู้จากการฟังและเห็นไปพร้อมๆ กับการสัมผัสด้วยการกระทำ ในขณะที่อยู่ในสภาวะอารมณ์ที่ดี เมื่อทำเป็นประจำบ่อยครั้ง สมองจะเชื่อมโยงและบันทึกสัมผัสดังกล่าว และนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้ดีกว่าการที่สมองรับรู้จากประสาทสัมผัสเพียงอย่างเดียว เช่น การฟังเท่านั้น หรือการเห็นเท่านั้น โดยที่ประสาทสัมผัสด้านอื่นไม่ได้ทำหน้าที่ไปพร้อมๆ กัน หรือในบางกรณีประสาทสัมผัสด้านอื่นรับข้อมูลในสภาพที่ขัดขวางการรับรู้ เช่น มีสภาวะกดดันหรือบังคับให้ฟัง ให้เห็น หรือให้ได้ยิน การเรียนรู้นั้นก็จะไม่ถูกนำไปสู่ระบบของการปฏิบัติได้ดีเท่ากับการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 6 และในสภาวะอารมณ์ที่ผ่อนคลาย เพลิดเพลิน อบอุ่น และเป็นสุข

ทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้จากพื้นฐานการทำงานของสมองนี้ให้ความสำคัญกับศักยภาพการทำงานของสมองในเด็กปฐมวัย คือ 0-6 ปี ว่าเป็นศักยภาพการทำงานของสมองที่เหมาะสมที่สุดของชีวิตในการสร้างพื้นฐานทั้งในแนวคิดและแนวปฏิบัติให้กับมนุษย์

ทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานการทำงานของสมอง (Brain Based Learning Theory : BBL) ทำให้เรารู้ว่าคนทุกคนเรียนรู้จากการสัมผัส และฝึกฝนด้วยอายตนะ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ การทำพฤติกรรมใดที่ทำต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ไประยะหนึ่งด้วยการมีส่วนร่วม เห็น ได้ยิน มีส่วนร่วมลงมือทำ เข้าไปสู่ความรู้สึก ทบทวน แก้ไข คิดวิเคราะห์ จะทำให้การทำพฤติกรรมนั้นๆ กลายเป็นความเคยชิน เป็นนิสัย เป็นลักษณะของคนในการคิด พูด ทำ อยู่เป็นนิจ ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ยาก

ตอนที่ 2

คู่มือแห่งสังคมคุณธรรม

✿ ปัจจัยสู่ความสำเร็จในกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

เมื่อนำปัจจัยสู่ความสำเร็จจากการวิจัยในการดำเนินการกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของสถาบันทางสังคม อันได้แก่ สถาบันศาสนา หน่วยงานของรัฐและเอกชน (การเมืองการปกครอง ธุรกิจเอกชน ชุมชนท้องถิ่น สื่อและสื่อสารมวลชน) ที่ประสบความสำเร็จมาเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมจำนวน 35 กิจกรรม ที่จะนำเสนอในคู่มือสังคมคุณธรรมเล่มนี้ โดยมีปัจจัยที่จะทำให้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ประสบผลสำเร็จ จำนวน 16 ปัจจัย เพื่อให้ทุกสถาบันทางสังคมควรใช้เป็นแนวทางประกอบการทำกิจกรรมในทุกขั้นตอน เพื่อให้กิจกรรมนั้น ๆ มีทิศทาง มีความชัดเจนของบทบาทของผู้ปฏิบัติชั้นต่าง ๆ มีการร่วมมือ การสนับสนุน มีการติดตาม มีความน่าสนใจ ทั้งหมดเพื่อทำให้การทำกิจกรรมนั้นมีโอกาส ประสบความสำเร็จทั้งผลสัมฤทธิ์และความต่อเนื่อง

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ที่สถาบันทางสังคมควรคำนึงถึง คือ

1. มีต้นแบบที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม
2. มีรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผ่านสื่อมวลชน
3. มีรูปแบบและกระบวนการปลูกฝังที่หลากหลาย
4. มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับหรือประมวลจริยธรรม
5. ผู้นำองค์กรมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม
6. มีการจัดสภาพแวดล้อมให้ลงมือปฏิบัติได้จริง
7. การได้รับการสนับสนุน ให้กำลังใจ ในการทำความดี
8. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

9. การมีประสบการณ์การทำงานเพื่อสังคม
10. การรวมตัวกันของภาคประชาชน
11. มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันของสมาชิกในองค์กร
12. การมีวิสัยทัศน์ ปรัชญา ที่ชัดเจน
13. การให้ความร่วมมือจากทุกฝ่าย
14. บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ฝึกฝน
15. การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในทุกกิจกรรม และทุกวิถีชีวิต
16. การสร้างกระแสนิยมในการทำความดี

คู่มือสังคมคุณธรรมเล่มนี้ ได้นำปัจจัยสู่ความสำเร็จมาเป็นกรอบเสริมการดำเนินกิจกรรม ที่มีผลปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุคคลในการรวมตัวให้คงความสำนึกและมีแนวทางดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรมจริยธรรม กำกับอยู่เป็นนิจ

กิจกรรมในคู่มือเล่มนี้ประกอบด้วยกิจกรรมเพื่อการดำเนินการใน 5 สถาบันทางสังคม คือ

1. สถาบันศาสนา จำนวน 3 กิจกรรม
2. สถาบันการเมืองการปกครอง จำนวน 9 กิจกรรม
3. องค์กรธุรกิจ จำนวน 9 กิจกรรม
4. สื่อและสื่อสารมวลชน จำนวน 4 กิจกรรม
5. ชุมชนท้องถิ่น จำนวน 10 กิจกรรม

❁ สถาปัตยกรรมกับการสร้างสังคมคุณธรรม

สถาบันศาสนาเป็นสถาบันที่เป็นพื้นฐานความดีงามของมนุษย์ เป็นจุดเริ่มของบรรทัดฐาน แบบแผน จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม และคุณธรรม ประจำตนตลอดจนการควบคุมและตรวจสอบสมาชิกของสังคมตามธรรมชาติ

ท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ว่า “ศาสนาเป็นข้อปฏิบัติเกี่ยวกับประโยชน์สุขขั้นพื้นฐานและมีอยู่ตรงกันแทบทุกศาสนา” ^[3]

แม้ว่าในประเทศไทยจะมีผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ กัน แต่ทุกศาสนา ล้วนมีเป้าหมายที่จะปลูกฝังจิตวิญญาณที่ดีงามให้กับมวลมนุษยชาติ ศาสนิกชน ย่อมเป็นผู้ละบาปบำเพ็ญบุญ ยึดมั่นในศีลธรรม ไม่เบียดเบียนกัน สร้างสันติสุข ปฏิบัติต่อกันอย่างสุภาพอ่อนโยนเปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาต่อกัน ดำรงตนได้ถูกต้องตามกาลเทศะ และการปฏิบัติตนตามฐานะของบุคคลด้วยความเคารพ ตามระเบียบวัฒนธรรม ด้วยความสำรวมระวัง ควบคุมการแสดงความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ให้อยู่ในขอบเขตที่สมควร ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนรำคาญ พัฒนาตนด้วยการศึกษาสืบทอดใช้ปัญญาและมีโลกทัศน์ที่กว้างขวาง

ในแง่มุมนี้ ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า หากคนในสังคมล้วนปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีปฏิบัติตามคำสอนของแต่ละศาสนา ย่อมส่งผลให้เกิดสังคมคุณธรรมได้ด้วยการปฏิบัติของปัจเจกบุคคล โดยมีศาสนาทำหน้าที่ให้คำสั่งสอนและชี้แนะ สถาบันศาสนาสามารถทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับเด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไปได้หลากหลายรูปแบบ สามารถจัดกิจกรรมตามแนวทางดังนี้

3 พุทธทาสภิกขุ. 2549 . ศาสนาคือโรงพยาบาลของโลก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

กิจกรรมที่ 1 ครัวาศาสนสถานให้ประชาชนที่สําคัญ เพื่อชีวิตชุมชน

การสร้างศาสนสถานให้เป็นพื้นที่ชุมชนนั้น โดยประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพื้นที่สีขาวให้กับกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชน ให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของศาสนสถาน และสามารถใช้พื้นที่ของศาสนสถานต่างๆ ในการประกอบกิจกรรมชุมชน ช่วยให้เด็กและเยาวชนเกิดความคุ้นเคยกับศาสนสถานมากขึ้น และการที่มีประชาชนเข้าไปใช้พื้นที่ศาสนสถานเพิ่มมากขึ้น จะเป็นแนวทางในการเปลี่ยนใจให้คนกลับมาดูแลวัดหรือศาสนสถานของแต่ละศาสนา และช่วยให้พระหรือนักบวชประพฤติตนให้เป็นที่เคารพโดยอาจเริ่มจากการให้โรงเรียนเป็นตัวเชื่อมร้อย ให้เด็กเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับศาสนสถาน

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีสติ
- ความมีวินัย
- ความกตัญญู
- ความรับผิดชอบ
- ความพอเพียง
- ความขยัน หมั่นเพียร

วิธีดำเนินการ

1. วัดหรือศาสนสถานจัดกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนหรือชุมชนเป็นประจำ โดยให้เข้ามาใช้สถานที่ในศาสนสถานทำกิจกรรมของชุมชน เช่น เป็นศูนย์กลางโครงการวิจัยชุมชน โครงการจิตอาสาในชุมชน โครงการประกวดผลิตภัณฑ์ชุมชน โครงการแข่งขันอ่านทำนองเสนาะ โครงการประกวดต้นไม้ โครงการประกวดทำอาหาร ร้อยพวงมาลัย จัดกิจกรรมแข่งขันกีฬาเพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม เป็นต้น

2. สมาชิกชุมชน ร่วมกับพระหรือผู้นำของแต่ละศาสนา ทำหน้าที่ดูแลความสะอาด เช่น กิจกรรม “กวาดลานวัดทำความสะอาดใจ” ตลอดจนให้นักเรียนในโรงเรียนแบ่งเวรกันช่วยดูแลทำความสะอาดศาสนสถานเป็นประจำตลอดทั้งปี

3. จัดพื้นที่สำหรับการประชุม การจัดกิจกรรมในวัด โดยกำหนดให้ในแต่ละปีต้องใช้พื้นที่ของศาสนสถานทำกิจกรรมต่อไปนี เช่น จัดงานวันพ่อ วันแม่ วันเด็ก วันครอบครัว เป็นห้องสมุดด้านพิธีกรรมในชุมชน

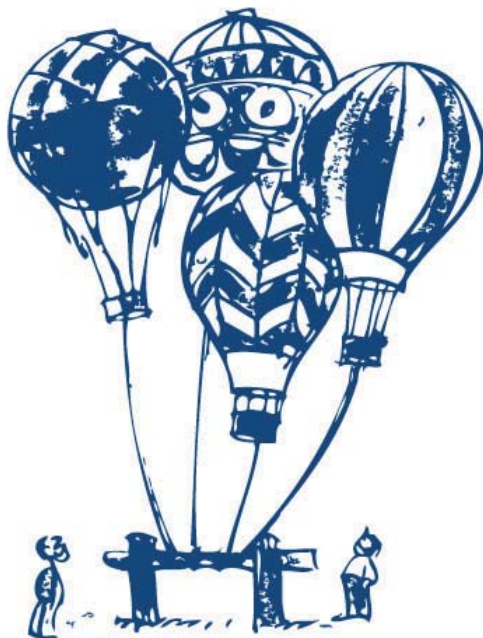
4. ประสานกับหน่วยงานราชการในการดูแล และจัดทำสวนหย่อมในบริเวณวัดเพื่อความร่วมมือ เป็นที่พักผ่อน สงบ เย็นใจ อยู่ในความสงบ มีความเป็นระเบียบ มีความงาม

5. ประสานงานขอความร่วมมือจากวิทยาลัยเทคนิค หรือสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนด้านช่าง เช่น ช่างไม้ ช่างเหล็ก เพื่อให้จัดทำที่นั่ง ชุมนั่งไม้ หรือประสานกับชุมชนเพื่อร่วมมือกันปรับปรุงพื้นที่วัดให้เป็นพื้นที่ชุมชน

6. ขยายความร่วมมือสู่ระดับจังหวัด เช่น เจ้าคณะจังหวัดประสานงานให้วัดต่าง ๆ จัดโครงการปรับปรุงพื้นที่สำหรับกิจกรรมเพื่อชีวิตของชุมชน หรือให้เป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมชีวิตชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้าร่วมทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ผู้นำศาสนสถานหรือเจ้าอาวาสทำตนเป็นผู้นำ
2. ผู้นำศาสนสถานหรือเจ้าอาวาสเป็นผู้นำในการใช้สถานที่วัดทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมโดยชุมชนมีส่วนร่วมทางด้านจิตวิญญาณของสมาชิกในชุมชนและให้เกิดการควบคุมด้านพุทธพาณิชย์
3. มีองค์กรหลายส่วนเข้ามารับผิดชอบร่วมกัน
4. มีการใช้พื้นที่อย่างสร้างสรรค์และใช้เป็นประจำ

กิจกรรมที่ 2 ศาลาบุญ

การสร้างความคุ้นเคยให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ทำได้โดยการ จัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้ามาสัมผัสกับวัด หรือศาสนสถานต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมการรับประทานอาหารร่วมกันในวัด โดยในแต่ละวัน จะมีอาหารจากที่ชาวบ้านทำบุญตักบาตรในปริมาณมาก สามารถจัดให้ เด็กนักเรียนเข้ามารับประทานอาหารในเวลากลางวันได้ นอกจากนั้นวัด หรือศาสนสถานยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางจิตอาสาของคนในชุมชนได้ อีกด้วย

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความกตัญญู กตเวที
- ความเสียสละ
- ความพอเพียง
- ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. วัดประสานกับโรงเรียนให้ได้แก่นักเรียนแต่ละชั้นสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาทำกิจกรรมในวัด สวดมนต์ ฟังเทศน์ ถวายอาหารพระ และรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน โดยกิจกรรมดังกล่าวจัดเป็นประจำ และต่อเนื่อง

2. เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีโอกาสได้เข้ามาทำกิจกรรมด้วย เช่น ผู้ปกครองของนักเรียนมาช่วยจัดเตรียมกิจกรรม และช่วยประกอบอาหาร เป็นต้น

3. จัดสรรพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์รวมของการบริจาค โดยจัดกิจกรรมการขอรับบริจาคสิ่งของ โดยสิ่งของที่รับบริจาค่นั้นรวมทั้งเฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ที่จำเป็น ตลอดจน เสื้อผ้า เครื่องแบบนักเรียน หนังสือเรียน ฯลฯ จากนั้น จัดให้มีการแจกของในวันพระของทุกเดือนหรือวันสำคัญของแต่ละศาสนา

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. เจ้าอาวาสหรือคณะกรรมการของวัดเป็นผู้นำ แล้วประสานไปยังโรงเรียนและชุมชนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน
2. มีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ ในเรื่องของศูนย์จิตอาสา เพื่อให้ศาสนสถานเป็นศูนย์กลางในการทำทาน
3. กิจกรรมดังกล่าวจัดเป็นประจำต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

กิจกรรมที่ 3 อบรมและฝึกทักษะในการเผยแผ่ศาสนาให้แก่บุคลากร ทางศาสนา

บุคลากรทางศาสนา คือ ผู้เผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนา เป็นหัวใจสำคัญในทุกกิจกรรมที่สถาบันทางศาสนาจัดขึ้น เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนั้นยังเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนผ่านการบรรยาย การอบรม การเทศนา เพื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอน สถาบันศาสนาจึงควรจัดให้มีการอบรมนักบวชเพื่อฝึกฝนเตรียมพร้อมในการเผยแผ่ศาสนา

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ความเสียสละ

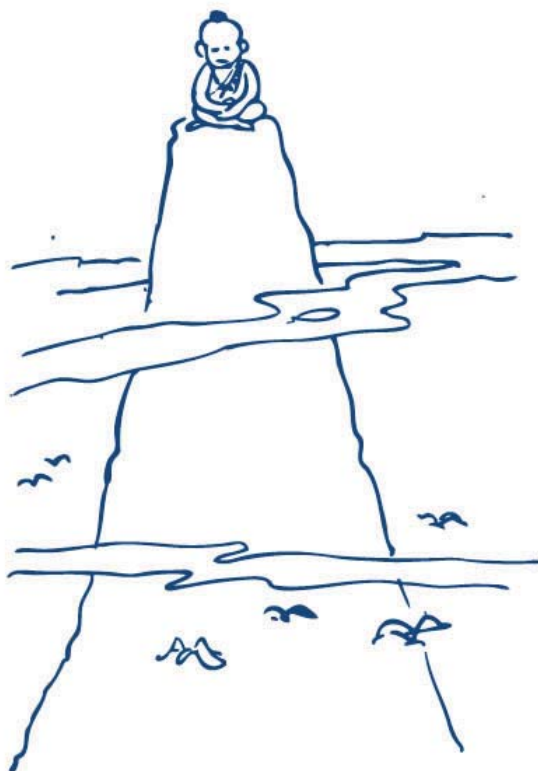
วิธีดำเนินการ

1. จัดให้มีหลักสูตรการอบรมบุคลากรด้านการเผยแผ่ศาสนา หลักธรรม เช่น ศาสนาพุทธ จัดให้มีการอบรมพุทธบริษัท 4 (ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา) เพื่อเป็นผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนา โดยเน้นเนื้อหาและหลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของพุทธศาสนาอันจะทำให้ทิศทางการเผยแผ่ศาสนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. ศาสนสถานสนับสนุนให้ผู้เข้ารับการอบรมได้มีโอกาสในการทำหน้าที่เป็นผู้เผยแผ่หลักธรรม คำสอนทางศาสนาในโอกาสต่างๆ มากขึ้น
3. จัดให้มีการสร้างสื่อเพื่อเผยแผ่คำสอนในรูปแบบที่เหมาะสมกับปัจจุบัน เช่น วิดีทัศน์ หรือเทปบรรยายธรรมะ ของบุคลากรด้านการเผยแผ่หลักธรรม หรือผู้นำศาสนาที่ผ่านการอบรมแล้ว

4. สนับสนุนให้มีการฝึกอบรมในระดับชั้นที่สูงยิ่งๆ ขึ้นไป และเชื่อมโยงกับเครือข่ายศาสนาในต่างประเทศเพื่อสร้างประสบการณ์

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ผู้นำศาสนาเป็นผู้นำในการปฏิบัติ และทำตนให้เป็นแบบอย่าง
2. มีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการฝึกอบรม
3. จัดอบรมเป็นประจำและต่อเนื่อง

* สถาบันการเมืองการปกครองกับการสร้างสังคมคุณธรรม

สถาบันการเมืองการปกครอง ในที่นี้ให้ความหมายครอบคลุมถึงหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและบริหารงานทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา คณะรัฐมนตรี องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กรุงเทพมหานคร (องค์การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ) และยังรวมถึงหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจอีกด้วย ซึ่งบุคคลที่ทำงานในหน่วยงานเหล่านี้ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (มาตรา 58) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจและพนักงานของรัฐอื่น ๆ

สถาบันการเมืองการปกครอง เป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายของประเทศ ลงมาจนถึงในระดับภูมิภาค ระดับจังหวัดและระดับย่อยจนถึงหมู่บ้าน ดังนั้น สถาบันการเมืองการปกครองจึงมีบทบาทอย่างชัดเจน ในการทำหน้าที่ “ส่งเสริม” และ “สนับสนุน” ตลอดจนประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง เพื่อให้เกิดกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในสังคมไทย ตลอดจนกำหนดกฎ ระเบียบ และข้อปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมในหน่วยงานของตน สิ่งที่หน่วยงานภาครัฐสามารถกระทำได้ โดยแบ่งออกเป็นระดับประเทศและระดับท้องถิ่น โดยในระดับประเทศ เช่น

1. ตั้งหน่วยงานกลางด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของชาติ
ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น
2. กำหนดกฎระเบียบปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นมาตรฐาน
กลางในการทำงานทุกหน่วยงาน ทุกระดับ
3. ส่งเสริม สนับสนุนการเมืองภาคประชาชนให้มีความรู้ มีคุณธรรม
และมีความเข้มแข็งในการทำงานเพื่อเชิดชูสังคมคุณธรรม
4. ส่งเสริมให้สื่อมวลชนทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของ
นักการเมืองและข้าราชการ

กิจกรรมที่ 1 ฝึกวิถีศาสนาเป็นแกนหลักของวิถีการดำเนินชีวิต

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นรูปแบบการปกครองแบบกระจายอำนาจที่มีศักยภาพทั้งบุคลากรและทรัพยากรในการดำเนินการจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม โดยเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงฟื้นฟูวิถีชีวิตที่มีคุณธรรมเป็นแกน เป็นกรอบการดำเนินชีวิต วิถีคุณธรรม วิถีชีวิต วิถีการทำงานให้คนกลับมาใช้ชีวิตที่ คิดดี พูดดี ทำดี

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีสติ
- ความเสียสละ
- ความพอเพียง
- ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ความกตัญญู

วิธีดำเนินการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีหลักการทำงานที่โปร่งใส ควรมีการวางแผนการพัฒนาท้องถิ่นโดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมไทย 10 ประการ เช่น

- ทุกคนต้องมีกรอบการทำงานที่โปร่งใส
- มีความซื่อสัตย์ในการรับบุคลากรเข้าร่วมโครงการต่างๆ
- การประเมินความดี ความชอบของบุคลากรด้วยหลักคุณธรรมที่พึงมี

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการปลูกจิตสำนึกชุมชนทั้งภาคธุรกิจ ภาครัฐ การ ชุมชนและประชาชน เช่น

- ควบคุมการบริหารการเงินการคลัง
- การจัดงบประมาณ ความโปร่งใสในการใช้จ่าย
- ใช้งบประมาณในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน
- ส่งเสริมให้เกิดความช่วยเหลือกันและกันในสังคม
- ส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจกันในกลุ่มประชากร
- ดูแลความเป็นธรรมในชุมชน เช่น ควบคุมการใช้ตาชั่งในตลาดให้เที่ยงตรงตามมาตรฐานและเป็นธรรม

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่น ให้มีบุคลากรที่มีระบบการทำงานที่ดีเป็นแบบอย่างของผู้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นแนวทางดำเนินชีวิต มีศักยภาพในการเป็นผู้นำกิจกรรมชุมชน โดยยึดถือคุณธรรมในขณะปฏิบัติงาน
2. ประสานความร่วมมือจากชุมชน และสถาบันอื่นๆ ในสังคม เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานเอกชน สื่อท้องถิ่น
3. จัดกิจกรรมให้เป็นระบบ มีความสม่ำเสมอต่อเนื่องและน่าสนใจ น่ามีส่วนร่วม สำหรับประชาชนทุกกลุ่ม

กิจกรรมที่ 2 ป้ายหาหน่อชีวิต

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการสร้างบรรยากาศของชุมชนให้มีแต่เรื่องดี ๆ หรือสะกิดใจให้เกิดความคิดถึงเรื่องดี ๆ เช่น จัดทำป้ายเตือนใจในเรื่องของกิจกรรมคุณธรรมในชุมชน หรือเตือนในเรื่องของการปฏิบัติตัวอย่างมีคุณธรรม ตลอดจนประชาสัมพันธ์กิจกรรมดี ๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นในชุมชน

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีวินัย
- ความเสียสละ
- ความพอเพียง
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง

วิธีดำเนินการ

1. จัดทำป้ายเตือนใจขึ้นทั่วไปในชุมชน หรือ นำคำสอน คติเตือนใจ คำขวัญ มาจัดทำเป็นป้ายติดตามที่ต่างๆ ในชุมชน เช่น ตามถนนหนทาง สี่แยก หน้าตลาด หน้าวัด หน้าโรงพยาบาล หน้าโรงเรียน หน้าโรงพยาบาล หน้าสถานีอนามัย โดยกำหนดกิจกรรมที่ควรทำในแต่ละวันหมุนเวียนกันไป อาทิ

- วันจันทร์ พุดจาไฟเราะ ทำใจเบิกบาน วันแห่งรอยยิ้ม
- วันอังคาร กินผัก กอดลูก ปลูกต้นไม้ ให้อภัย
- วันพุธ ออกกำลังกาย
- วันพฤหัสบดี อ่านหนังสือ
- วันศุกร์ ปลอดภัย

- วันเสาร์ ทำความสะอาดบ้าน ตลาดพอเพียง
 - วันอาทิตย์ ทำอาหารกินเอง ไปวัด นั่งสมาธิ
 - วันพระ ถือศีล ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่พูดปด ไม่ดื่มสุราหรือเครื่องดื่ม
มีแอลกอฮอล์ รักครอบครัว ไปวัด สวดมนต์ ทำบุญ ทำทาน
 - วันนี้คุณทำดีหรือยัง
 - คุณทำบุญซื้อข้าวเรือนหรือยัง
 - สังคมซื้อสัตย์
 - ชุมชนเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - ชุมชนพอเพียง ครอบคลุมพอเพียง
 - หมู่บ้านคนมีวินัยใฝ่คุณธรรม
 - มีป้ายอวยพร เช่น “วันนี้ (วันจันทร์) ชัยศรี สวัสดิ์มงคล”
 - ผู้ที่เห็นแต่ประโยชน์ตน เป็นผู้ที่ไม่สะอาด
 - จิตที่ฝึกแล้วเป็นที่พึ่งอย่างยิ่ง
 - ซื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน
- เป็นต้น ---

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. เลือกใช้คำที่เข้าใจง่าย ปฏิบัติตามได้ทันที
2. มีการออกแบบให้มีความเหมาะสม งดงาม มีความดึงดูดความสนใจ เช่น มีข้อความประกอบรูปภาพ
3. เปลี่ยนเป็นประจำสม่ำเสมอ มีการติดตามผลและปรับปรุงให้ป้ายมีความน่าสนใจอยู่เสมอ

กิจกรรมที่ 3 คบาคีรีชุมพล

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำโครงการประกาศเกียรติคุณ ยกย่อง ส่งเสริมคนดีด้านคุณธรรมจริยธรรมของชุมชนโดยให้มีการนำเสนอ คนดีประจำเดือนจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำไปขยายผลยกย่องเชิดชู โดยทำเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 คน ซึ่งหลักการสำคัญ คือ ต้อง สร้างให้เกิดการประชาสัมพันธ์ให้ส่วนรวมได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความเสียสละ
- ความพอเพียง
- ความรับผิดชอบ
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง

วิธีดำเนินการ

1. จัดตั้งคณะกรรมการค้นหาคนดีมีคุณธรรม ระดับชุมชน ระดับ อำเภอ ระดับจังหวัด
2. ประชาสัมพันธ์กิจกรรม เพื่อประกาศผู้มีคุณงามความดีให้เป็น ที่ปรากฏแก่ประชาชนทั่วไป ซึ่งสามารถทำได้หลายทาง อาทิ
 - แต่งตั้งกรรมการ เพื่อพิจารณาดังชื่อ “ลานกิจกรรม” ในชุมชน ในหมู่บ้าน เช่น ตั้งชื่อตามชื่อคนดีในชุมชน เพื่อให้เป็นที่ระลึก ของคนในชุมชน เช่น ลานหลวงพ่อศรี ลานผู้ใหญ่วิบูลย์ ซึ่งอาจจัดให้มีประชาชนลงคะแนนเพื่อเพิ่มชื่อบุคคลแห่งปี ในสถานที่อื่นๆ ขยายไปเรื่อย ๆ

- ประสานงานกับคลื่นวิทยุชุมชน จัดทำรายการประกาศคุณธรรมความดีของคนในชุมชนกลุ่มต่างๆ เพื่อเป็นแบบอย่างคนดี เช่น ผู้มีความพอเพียง ประหยัด ผู้มีความรับผิดชอบ ผู้ค้าขายอย่างซื่อสัตย์ ยุติธรรม ครู อาจารย์ ข้าราชการ ที่ทำงานอย่างเต็มที่ เต็มความสามารถ และมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม เป็นต้น

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ทำให้เกิดเป็นประจำและต่อเนื่อง
2. การประกาศผลแห่งความสำเร็จ และความมีคุณธรรมให้ได้รับทราบทั่วกัน
3. ขยายผลไปสู่ระดับภาค

กิจกรรมที่ 4 สุขภาพของจิตวิญญาณชุมชน

การดูแลสุขภาพของคนในชุมชนตลอดจนสัตว์เลี้ยงในชุมชนเป็นโครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้ โดยทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานกลุ่ม โรงเรียน ชมรมต่าง ๆ องค์กรสาธารณะประโยชน์ในชุมชน เป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันให้กับลูกหลานในชุมชนและรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันด้วย

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความกตัญญู กตเวที
- ความเสียสละ
- ความรับผิดชอบ
- ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ และสภาเยาวชน จัดกิจกรรมตรวจสุขภาพประชากรชุมชน รวมทั้งสัตว์เลี้ยง ในชุมชน โดยสร้างให้เกิดกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างเด็กในชุมชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ และผู้พิการ

2. ประสานขอความสนับสนุนจากกลุ่มธุรกิจผู้ประกอบการ บริษัท ร้านค้าต่าง ๆ เช่น โรงพยาบาลเอกชน ธุรกิจอาหาร เครื่องดื่ม ธุรกิจขายเครื่องสังฆภัณฑ์ ธุรกิจขายวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง เป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมการบริการสุขภาพชุมชน เป็นต้น

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. การประสานความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้าร่วมกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพชุมชนร่วมกัน
2. ทำเป็นประจำและต่อเนื่อง
3. การมีส่วนร่วมของชาวชุมชน เยาวชน และกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพันและปลูกฝังคุณธรรมความกตัญญู กตเวทิต์ให้กับเด็ก ๆ

กิจกรรมที่ 5 ศูนย์จิตอาสาชุมชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการรับบริจาคสิ่งของเหลือใช้ เฟอร์นิเจอร์ เสื้อผ้า ตลอดจนแรงงานในการทำงานจิตอาสา

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความเสียสละ
- ความพอเพียง
- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. จัดตั้งศูนย์จิตอาสาชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางระหว่างผู้ให้และผู้รับ โดยเป็นที่รวมของการบริจาค และการขอรับบริจาคโดยมีการลงชื่อผู้ขอความช่วยเหลือ และผู้ต้องการให้ความช่วยเหลือประเภทต่างๆ ก็มาลงชื่อไว้ด้วยเช่นกัน

2. จัดให้มีการแจกของในวันพระแรกของทุกเดือน ซึ่งของบริจาคมีตั้งแต่เฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ เสื้อผ้า รองเท้าและอื่นๆ ทั้งนี้ยังรวมผู้อาสาช่วยด้วยแรงกายในการซ่อมแซมดูแลบ้านเรือน การดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาล ชุมชน การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน อาสารับดูแลเด็กก่อนเข้าเรียน โดยจัดตั้งศูนย์จิตอาสาพัฒนาเด็กเล็กชุมชนขึ้น

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. การประสานความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาในฐานะผู้ให้
2. ทำเป็นประจำและต่อเนื่อง
3. สรรวชมชุมชนเพื่อคอยดูแลผู้ด้อยโอกาส ประสานให้ได้โอกาสในการรับบริจาค

กิจกรรมที่ 6 ฝึกอาชีพ สาขาศาสนา

โครงการฝึกอาชีพสาขาศาสนา โดยใช้พื้นที่ของที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาชาวบ้านให้กับกลุ่มเยาวชน

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีวินัย
- ความมีสติ
- ความอดทน อดกลั้น
- ความรับผิดชอบ
- ความขยันหมั่นเพียร

วิธีดำเนินการ

1. จัดสถานที่ที่เหมาะสมให้เป็นลานถ่ายทอดความรู้ หรือจัดเป็นห้องประชุมตามสมควร

2. ประสานผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น การทำอาหารไทย งานประดิษฐ์ งานจักสาน หรือทำอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ตลอดจนผู้มีความรู้ด้านวิชาชีพต่างๆ เช่น ช่างซ่อมรถในหมู่บ้าน ช่างต่อเรือ ช่างหล่อระฆัง หล่อพระ ฯลฯ โดยเลือกอาชีพที่สร้างให้เกิดความภาคภูมิใจกับเด็กและเยาวชนของท้องถิ่นที่มาเรียนรู้ได้ว่าตนทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน นอกจากนี้ที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้แล้วยังเป็นสิ่งที่มีความค่าทางจิตใจและมีความภาคภูมิใจด้วย

3. ใช้พื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นพื้นที่สอนวิชาชีพต่างๆ เช่น ช่างหล่อระฆัง หล่อพระ ช่างซ่อมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ยกย่องผู้สอนว่าเป็นปราชญ์ของชุมชน ทำให้เกิดคุณค่าในงานอาชีพ และภูมิปัญญาที่ถ่ายทอด
2. ทำเป็นประจำและต่อเนื่อง
3. ขยายผลการดำเนินงานด้วยการจัดหาตลาดรองรับ

กิจกรรมที่ 7 ธุรกิจฟอกใจ

โครงการธุรกิจฟอกใจ เป็นโครงการเพื่อดูแลฟื้นฟูจิตใจของเยาวชนในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนกลุ่มเสี่ยง โดยอาศัยสัตว์เลี้ยงเป็นเครื่องช่วยกล่อมเกล่าจิตใจโดยเฉพาะสุนัข โครงการนี้นั้นกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนที่มีจิตใจแข็งกระด้าง กลุ่มเด็กหัวโจกในชุมชนหรืออยู่ในสถานพินิจ เพื่อให้เขาได้ฝึกการดูแลสัตว์เลี้ยง การให้ความรัก ความเมตตาอย่างไม่มีเงื่อนไข ทำให้จิตใจอ่อนโยน เห็นความสามารถของตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความอดทน อดกลั้น
- ความรับผิดชอบ
- ความขยันหมั่นเพียร
- ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. ดำเนินการสนับสนุนให้การดูแลสัตว์เลี้ยงในชุมชนในรูปแบบของธุรกิจให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนดำเนินการ โดยภาครัฐสนับสนุนงบประมาณเริ่มต้น

2. อบรมเยาวชนในเรื่องของการดูแลสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข แมว นก ปลา การจำหน่ายอาหารสัตว์เลี้ยง การรับฝากสัตว์เลี้ยง ตลอดจนการทำอาหารสัตว์ ขนสัตว์ และผลิตภัณฑ์สำหรับสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ จำหน่ายเพื่อสร้างรายได้พอเพียง

3. ประสานงานไปยังสถานพินิจ เพื่อเข้าไปให้ความรู้แก่เยาวชน และให้เยาวชนได้สัมผัส ดูแล ฝึกสอนสัตว์เลี้ยง ที่มีความรักโดยไม่มีเงื่อนไขว่าต้องเป็นผู้ใด

4. ประสานไปยังธุรกิจชุมชน ให้ร่วมกิจกรรมด้วยการสนับสนุน วัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์ ตลอดจนจัดหาสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ที่ผลิตโดยกลุ่มเยาวชนในชุมชน และเยาวชนจากสถานพินิจ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างช่องทางให้กับ เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสสร้างรายได้
2. ทำให้เกิดเป็นประจำและต่อเนื่อง และฝึกการดำเนินการธุรกิจ คุณธรรม

กิจกรรมที่ 8 ฝึกอาชีพเด็กพิเศษ

ในชุมชนมีเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องทางร่างกายและการเรียนรู้จำนวนมาก แต่บุคลากรเหล่านี้ไม่ได้รับการพัฒนาให้ดำรงรักษาความเป็นมนุษย์ไว้เท่าที่ควร หากมีโครงการที่ฝึกให้บุคคลเหล่านี้ได้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าตระหนักถึงการสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมก็จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและยังลดภาระของผู้ปกครองของบุคคลพิเศษเหล่านี้

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความรับผิดชอบ
- ความพอเพียง
- ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. สำรวจชุมชนว่ามีเด็กพิเศษต่าง ๆ หรือผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกายประเภทต่าง ๆ อยู่ในครอบครัวใดบ้าง ทำการหาข้อมูลเบื้องต้นและหาอาสาสมัครเข้าไปพูดคุยกับครอบครัว พร้อมประเมินความสามารถเบื้องต้นว่าเด็กพิเศษหรือบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายสามารถทำอะไรได้บ้าง

2. รวบรวมอาชีพที่คนพิการเหล่านี้สามารถทำได้ในชุมชน เช่น โครงการรับจ้างแต่งงาน การดูแลสวน ดูแลต้นไม้ ทำธุรกิจให้เขาดันไม้สำหรับตึกสำนักงานต่าง ๆ รับโทรศัพท์ ฝึกทำอาหารปันโต หรือทำอาหารส่งโรงเรียนอนุบาล ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุตามบ้าน ฯลฯ มีอาชีพมากมายที่คนเหล่านี้สามารถทำได้

3. สอบถามความต้องการของคนในชุมชนที่จะร่วมเป็นครูฝึกอาชีพ ซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกคนปกติและคนพิการเข้าร่วมการฝึก
4. แจกใบคณิศรพิเศษให้ทราบว่า จะมีโครงการ และถามความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการตามความเหมาะสม
5. ขอความร่วมมือกับชุมชนในการเป็นผู้สอน และการจัดหาถรับ-ส่ง จัดหาสถานที่สำหรับการฝึกโดยมีพี่เลี้ยงคอยอำนวยความสะดวก
6. ชุมชนนำคนเหล่านี้ไปทำงาน โดยเริ่มจากโรงเรียน โรงพยาบาล หมู่บ้าน แล้วขยายไปยังหน่วยงานอื่นๆ ต่อไป

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ประสานกับผู้ที่จะมาเป็นครูฝึกและผู้ต้องการรับบริการ
2. ทำอย่างต่อเนื่องและขยายผลไปเรื่อยๆ
3. ยกมาตรฐานอาชีพของคนพิการให้มีเกียรติและได้รับการยอมรับ ขยายผลผ่านสื่อชุมชน และสื่ออื่นๆ เพื่อให้สังคมเกิดการยอมรับ และประกาศเกียรติคุณโดยการพูดถึงให้ได้ รับทราบโดยทั่วกัน
4. ประสานให้ทุกหน่วยงานมีอัตราจ้างคนพิการตามสัดส่วน เช่น ร้อยละ 1 หรือร้อยละ 5 ตามสมควร

กิจกรรมที่ 9 วอล์คแรลลี่ชุมชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดกิจกรรมชุมชนโดยให้แต่ละครอบครัวเข้าร่วมในกิจกรรม เช่น จัดเป็นกิจกรรมวอล์คแรลลี่ชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายในเชิงคุณธรรม

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความรับผิดชอบ
- ความกตัญญู กตเวที
- ความซื่อสัตย์
- ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. กำหนดจุดในชุมชนให้เป็นตำแหน่งเป้าหมายที่แต่ละทีมจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด
2. ครอบครัวที่เข้าเล่นจะได้รับหมายเลขทีม และกระดาสบอไม้ตำแหน่งพร้อมคำสั่ง เมื่อเดินไปจนถึงตำแหน่งดังกล่าว หากทำตามคำสั่งที่ได้รับถูกต้อง จะได้รับกระดาสบอไม้แผ่นต่อไป
3. คำถามที่นำมาใช้เป็นคำถามเชิงความรู้ และคำสั่งให้ทำกิจกรรมเพื่อชุมชน เช่น
 - กำหนดตำแหน่งเป้าหมายที่วัด เมื่อเดินไปถึงต้องไปถามคำถามพระว่า ศีลของฆราวาสมีกี่ข้อ เป็นต้น
 - เมื่อเดินไปถึงบ้านผู้สูงอายุ ต้องไปช่วยทำกับข้าว หรือต้มน้ำ 1 ตุ่ม
 - เมื่อเดินไปถึงร้านค้าต้องซื้อไข่ 6 ฟอง ไปให้บ้านที่มีเด็กพิการบ้านถัดไป

- ตำแหน่งป้ายชุมชนให้ร่วมกันทำความสะอาด ปลุกต้นไม้ หรือซ่อมแซมที่สึกหรอ ฯลฯ

4. จุดสุดท้ายของกิจกรรมอาจจัดให้มีการตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม 10 ข้อ เพื่อทดสอบการตัดสินใจด้านคุณธรรมจริยธรรม หรือประสบการณ์ในการปฏิบัติคุณธรรมนั้นๆ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ชักชวนให้ครอบครัวเข้าร่วมเป็นกิจกรรมครอบครัว
2. คำถามและกิจกรรมโจทย์ที่ตั้งควรเป็นเรื่องของการปฏิบัติตามคุณธรรม 10 ประการ

❁ องค์การธุรกิจกับการสร้างสังคมคุณธรรม

ในยุคปัจจุบันองค์การธุรกิจ ยังมีบทบาทในการเข้ามามีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมค่อนข้างน้อย ยังไม่มีการกำหนดกรอบปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในข้อกำหนดของการดำเนินธุรกิจ แต่บางหน่วยงานก็ได้ปลูกจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมขึ้นจากคุณธรรมจริยธรรมในตัวเอง หลายองค์กรนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ สร้างให้เกิดการดูแลพนักงานในลักษณะของ “คนในครอบครัว” มากกว่าการเป็นนายจ้าง-ลูกจ้าง เหล่านี้คือทิศทางที่องค์กรธุรกิจเอกชน สามารถทำได้

นอกจากนั้นธุรกิจเอกชนสามารถทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน หรือสนับสนุนให้ชุมชนทำกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้คนในสังคมได้

กิจกรรมที่องค์กรธุรกิจสามารถทำได้อาจแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ ทำภายในองค์กร และทำร่วมกับชุมชน

องค์กรธุรกิจคุณธรรม ควรเริ่มจากภายในองค์กร ด้วยการกำหนดจริยธรรมองค์กร และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลซึ่งเป็นการบริหารงานองค์การธุรกิจโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีขั้นตอนการดำเนินการเด่นชัด มีการกำหนดข้อปฏิบัติให้กับพนักงานและผู้บริหารเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ช่วยให้เกิดความสำเร็จเป็นรูปธรรม

นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมที่องค์กรธุรกิจปฏิบัติได้ ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 ห้องกิจกรรมทางศาสนา

การจัดพื้นที่ให้กับความเชื่อทางศาสนาของพนักงานในองค์กร เช่น ห้องสวดมนต์ ห้องสงบใจ โดยจัดตามศาสนาที่คนในองค์กรนับถือโดยแบ่งมุมห้องจัดวางรูปสักการะ ตามความเหมาะสม

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีสติ
- ความมีวินัย
- ความรับผิดชอบ

วิธีดำเนินการ

1. จัดพื้นที่ห้องว่างให้เป็นห้องสำหรับทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น สวดมนต์ นั่งสมาธิ นั่งสำรวมจิตใจ
2. แบ่งมุมห้องเพื่อจัดวางรูปสักการะของศาสนาต่างๆ ตามที่พนักงาน/คนในองค์กรนับถือ
3. จัดตกแต่งห้องให้มีบรรยากาศเงียบสงบ จัดหาจาก เบาะรองนั่ง หนังสือ เพื่อการทำสมาธิ หรืออยู่อย่างสงบก็ได้
4. แจ้งให้สมาชิกทราบวัตถุประสงค์ของห้อง และเงื่อนไขการใช้ห้องซึ่งสามารถมาใช้ได้เมื่อต้องการทำกิจกรรมทางศาสนาโดยเข้าใช้ห้องเป็นการส่วนตัวหรือเป็นหมู่คณะก็ได้ โดยลงชื่อในสมุดใช้ห้องเพื่อระบุเวลาใช้ห้อง โดยมีการเปิด-ปิดห้องเป็นเวลา

กิจกรรมที่ 2 ศึกษาศักยภาพคุณธรรม

โครงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับสังคม โดยการเผยแพร่ในรูปแบบของสินค้า ได้แก่ ยี่ห้อสินค้า หรือติดฉลากคุณธรรมด้วยข้อความสั้น ๆ บนฉลากหรือหีบห่อของสินค้า เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ภาคธุรกิจสามารถทำได้อย่างกว้างขวาง

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความรับผิดชอบ
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- ความพอเพียง

วิธีดำเนินการ

1. กำหนดคุณธรรมเป็นชื่อของสินค้า เช่น ผงซักฟอกชื่อสัตย์สบู่อพเพียง เป็นต้น
2. พิมพ์คำขวัญ คติสอนใจ หรือนิทานคุณธรรม ประเด็นคุณธรรมจริยธรรม 10 ประการลงบนฉลากสินค้าหรือหีบห่อตามลักษณะ หรือกลุ่มผู้บริโภค
3. นอกจากนั้นองค์กรธุรกิจยังอาจขยายผลไปยังสื่อประชาสัมพันธ์อื่นๆ เช่น จัดทำโฆษณาโดยสร้างสรรค์งานที่กระตุ้นให้ตระหนักถึงความจำเป็นของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และการประพฤติตนเป็นแบบอย่าง
4. ควรรณรงค์สนับสนุนให้ธุรกิจอื่นๆ ร่วมรณรงค์ส่งเสริมคุณธรรมในลักษณะนี้โดยให้รัฐมีนโยบายร่วมในลักษณะการให้สิทธิพิเศษด้านภาษีและอื่นๆ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. เจ้าของกิจการประพฤติตนเป็นต้นแบบ และกระตุ้นให้คนในองค์กรตระหนักถึงคุณธรรมจริยธรรมอยู่เสมอ
2. สนับสนุนให้สื่อขององค์กรทุกประเภท มีคำขวัญ หรือคติสอนใจเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ

กิจกรรมที่ 3 วัตถุประสงค์คุณธรรม

ในการทำธุรกิจโดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตต่าง ๆ การเลือกวัตถุดิบมีความสำคัญมาก หากเป้าหมายของธุรกิจเพื่อการผลิตต้องการให้เป็นธุรกิจคุณธรรมควรได้เอาใจใส่ด้วยว่าวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้านั้นมาจากแหล่งผลิตที่มีคุณธรรมในระดับเดียวกัน ดังนั้น จึงควรกำหนดให้เป็นขั้นตอนในการทำงานคุณธรรมในการเลือกวัตถุดิบคุณธรรม

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความพอเพียง
- ความรับผิดชอบ
- ความมีวินัย
- ความรับผิดชอบต่อสังคม
- ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. สรรวจหาผู้ผลิตวัตถุดิบที่มีขั้นตอนการผลิตที่มีคุณธรรม เช่น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีความเป็นธรรม ไม่กดราคาผลิตผลทางการเกษตร ไม่ใช้สารเคมีที่มีพิษในการเก็บรักษาวัตถุดิบ มีความเป็นธรรมกับพนักงาน ตลอดจนมีบทบาทช่วยเหลือชุมชนและศาสนาโดยไม่หวังผลตอบแทนอย่างแท้จริง

2. รณรงค์ให้ธุรกิจอื่นๆ มีนโยบายในการหาแหล่งผลิตที่เป็นวัตถุดิบคุณธรรมเช่นกัน แม้ราคาอาจสูงกว่าผู้ผลิตวัตถุดิบรายอื่นซึ่งอาจไม่ได้คำนึงถึงด้านความเป็นคุณธรรมมากนัก

3. รัฐและองค์กรทางด้านการเงินต้องทำการคัดกรองหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการให้กู้ยืมเงินเพื่อทำธุรกิจ โดยกำหนดให้ธุรกิจคุณธรรมได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่สู่สังคมในวงกว้างให้เป็นที่ยอมรับ และให้สังคมสนใจในเรื่องของแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ
2. ผลักดันให้ภาครัฐออกนโยบายสนับสนุนธุรกิจคุณธรรม ที่มีการตรวจสอบระบบการผลิตตลอดทุกขั้นตอน รวมไปถึงวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตด้วย

กิจกรรมที่ 4 หอสมุดเคลื่อนที่

องค์กรธุรกิจควรให้ความสำคัญสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนที่ธุรกิจตั้งอยู่โดยถือเป็นแนวทางปฏิบัติขององค์กร และอาจสร้างสรรค์กิจกรรมขึ้นเองโดยให้พนักงานในองค์กรดำเนินงานร่วมกับชุมชน เช่น สนับสนุนด้านการศึกษา และความรู้รอบตัวด้วยการจัดทำหนังสือหรือห้องสมุดเคลื่อนที่ให้บริการในชุมชน

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความพอเพียง
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. ประสานงานกับครูในโรงเรียน จัดทำกิจกรรมห้องสมุดเคลื่อนที่ที่มีมากกว่าหนังสือ โดยมีคณะกรรมการอันประกอบด้วย ครู ผู้ปกครอง ปรชาญชุมชน และผู้นำชุมชน เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรมในวันหยุด หรือ วันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งมีองค์กรที่ดำเนินการโครงการตามแนวทางนี้แล้ว เช่น มูลนิธิซีเมนต์ไทย บริษัทในเครือเนชั่นกรุ๊ป มูลนิธิร.เทียม โชควัฒนา ซึ่งให้ทุนพนักงานสร้างห้องสมุดสื่อเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ตลอดจนจัดหาหนังสือให้ห้องสมุด

2. ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อรวมประชาชนบ่อย ๆ แล้วจัดกิจกรรมห้องสมุดเคลื่อนที่เข้าไปให้บริการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมในจุดให้บริการห้องสมุดเคลื่อนที่

3. ประสานงานศาสนสถานเพื่อขอให้สถานที่จัดกิจกรรมห้องสมุดเคลื่อนที่ อาทิ ลานวัด ศาลาการเปรียญ เพื่อจัดกิจกรรมการแสดงของเด็กๆ เช่น การแสดงนิทานคุณธรรม การแข่งขันนักเล่านิทานตัวจิ๋ว การแข่งขันแต่งนิทานคุณธรรมเพื่อเด็กดี การแข่งขันเล่านิทานคุณธรรมสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. จัดกิจกรรมโดยให้สถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วม
2. จัดกิจกรรมเป็นประจำและต่อเนื่อง

กิจกรรมที่ 5 พิชิตคำศัพท์คุณธรรม

ในแต่ละชุมชนอาจจะมีเหตุการณ์หรือมีบุคคลที่เป็นความภาคภูมิใจ เป็นความโดดเด่นของชุมชน เช่น เป็นชุมชนของความประหยัด เป็นผู้เสียสละ หรือชุมชนพอเพียง เป็นต้น เรื่องราวเหล่านี้ควรนำมาเล่าให้เป็นนิทานชุมชน เพื่อให้เด็กและคนในชุมชนได้มีนิทาน เรื่องราว เรื่องเล่าที่เป็นของคนดี ในชุมชน

การจัดโครงการนี้จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้สังคมมีเรื่องเล่า มากขึ้นเพื่อพัฒนาและปลูกฝังความภาคภูมิใจของคนในชุมชน

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีสติ
- ความเสียสละ
- ความมีวินัย
- ความอดทน อดกลั้น
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- ความพอเพียง
- ความกตัญญู กตเวที
- ความรับผิดชอบ
- ความขยันหมั่นเพียร
- ความเมตตา กรุณา
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. องค์กรเอกชนร่วมกับโรงเรียนและชุมชนจัดประกวดนิทาน คุณธรรมอันเกี่ยวข้องกับชุมชน ท้องถิ่น เช่น ในชุมชนมีผู้อุรักษ์ดีเด่น ธุรกิจพอเพียงดีเด่น ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ดีเด่น ครูดีเด่น ชุมชนให้ผู้สูงอายุ แต่งเรื่องให้เป็นนิทานเพื่อเล่าเรื่องราวเหล่านี้ให้กับเด็กในชุมชน

2. จัดประกวดการเล่านิทานโดยแบ่งเป็นประเภทกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เช่น นักเรียน เยาวชน ประชาชนทั่วไป ผู้สูงอายุ เป็นต้น

3. ชุมชนและโรงเรียนนำเรื่องเล่าเหล่านี้ไปใช้ในกิจกรรมของโรงเรียนทุกโรงเรียนในชุมชน ขยายสู่ตำบล จังหวัดและขยายสู่ระดับประเทศ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. โรงเรียนนำเรื่องเล่า หรือนิทานที่แต่งขึ้นไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมต่างๆ
2. มีคณะกรรมการที่ประกอบไปด้วยคนที่จะนำเรื่องเล่าไปขยายผล เช่น สื่อชุมชน โรงเรียน พ่อแม่ พระ ในทุกระดับเข้าร่วม

กิจกรรมที่ 6 ซูเปอร์มาร์เก็ตชุมชน

การดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชนร่วมกัน เป็นหัวใจสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม ด้วยความรู้สึกรู้ว่าเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความพอเพียง
- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. องค์กรธุรกิจเอกชนทำหน้าที่ประสานงานกับร้านสะดวกซื้อเพื่อจัดหาสินค้า พืชผัก ผลไม้ ที่มีอายุจำกัดเพื่อแจกให้กับคนยากจน ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนทุกสัปดาห์ เพื่อไม่ให้สินค้าต้องหมดอายุไปโดยเปล่าประโยชน์
2. จัดให้มีการกระจายด้วยระบบที่เป็นธรรมและทั่วถึงในกลุ่มผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. จัดกิจกรรมโดยให้สถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วม
2. จัดกิจกรรมเป็นประจำและต่อเนื่อง สม่ำเสมอ
3. มีร้านสะดวกซื้อ และสหกรณ์ต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

กิจกรรมที่ 7 เปิดโลกข่าว [เช็ทวทอ]

ธุรกิจอะไหล่ยนต์ หรืออยู่ซ่อมรถทั้งรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ เป็นธุรกิจที่กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศ สามารถดำเนินกิจกรรมเปิดโลกข่าวให้กับคนในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนได้

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีวินัย
- ความอดทน อดกลั้น
- ความรับผิดชอบ
- ความมีสติ

วิธีดำเนินการ

1. ธุรกิจอะไหล่ยนต์ ซ่อมรถไถ หรือร้านซ่อมรถยนต์ ซ่อมมอเตอร์ไซด์ ขายอะไหล่มอเตอร์ไซด์ เปิดฝีกอบรมให้กับนักเรียนฟรี
2. กำหนดเป้าหมายให้เด็กนักเรียนประกอบรถที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น รถซาเล้ง หรือรถเข็นน้ำ เพื่อใช้เป็นของส่วนรวม หรือนำไปบริจาคให้กับครอบครัวที่ยากจน โดยระบบการลงชื่อรับบริจาค
3. ร้านอะไหล่ยนต์เป็นผู้สนับสนุนหลัก และเครื่องมือ พร้อมให้ความรู้เรื่องช่าง
4. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำหน้าที่ในการซ่อมเครื่องมือ เครื่องใช้ ส่วนกลาง เช่น เครื่องสูบน้ำประจำหมู่บ้านเป็นหน้าที่ประจำ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. จัดกิจกรรมโดยให้สถาบันทางสังคมอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วม
2. จัดกิจกรรมเป็นประจำและต่อเนื่อง

กิจกรรมที่ 8 ชุมชนชวนชิม

องค์กรธุรกิจ ตลอดจนสื่อมวลชนที่ดำเนินธุรกิจด้านการ “ชวนชิม” อาหารเมนูเด็ดต่าง ๆ ควรเพิ่มเงื่อนไขด้านคุณธรรมเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจมอบเครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ชวนชิมประเภทต่าง ๆ เช่น วัตถุดิบที่นำมาใช้จะต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ปรุงด้วยวิธีการที่ทารุณเจ็บปวด ใช้ผลผลิตของชุมชน แบ่งปันให้กับสังคม อาทิ ให้การศึกษากับเด็กในชุมชน หรือส่งเสริมงานศาสนา เป็นต้น เพื่อเป็นการสอดส่องดูแลธุรกิจด้านอาหารในชุมชน

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- ความรับผิดชอบ
- ความพอเพียง
- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. กำหนดโครงการด้านการยกย่อง สนับสนุนกิจการชุมชน โดยเฉพาะร้านอาหารที่นอกจากจะอร่อยแล้ว ผู้ดำเนินการต้องมีคุณธรรม จริยธรรมกำกับ

2. กำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนของการมอบรางวัลประเภทชวนชิม เช่น ไม่ให้มีการใช้สัตว์ป่า หรือสัตว์หายาก วิธีการปรุงที่ปราศจากเมตตากรุณา ตลอดจนการได้มาซึ่งวัตถุดิบหรือการปรุงที่เป็นการทำรุนแรงต่อสัตว์ เป็นต้น

3. มอบเกียรติบัตรและยกย่องผ่านสื่อต่าง ๆ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. เป็นการสร้างความตระหนักถึงคุณธรรมด้านการปรุงอาหาร โดยปราศจากเมตตากรุณาโดยไม่คำนึงถึงความเจ็บปวดของสัตว์ เป็นเรื่องไม่พึงกระทำ
2. ปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำเป็นประจำและต่อเนื่องสม่ำเสมอ

กิจกรรมที่ 9 อาหารคุณธรรม

ในการผลิตอาหารในปัจจุบัน มีการใช้สารเคมี ฮอร์โมน ยาฆ่าแมลง ใช้วิธีการถนอมอาหาร ปรงอาหารและการฆ่าสัตว์ที่ปราศจากคุณธรรม ตลอดจนการตัดต่อพันธุกรรมทั้งพืชและสัตว์ที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารเพื่อมุ่งผลกำไรในธุรกิจ ดังนั้นการสร้างความตระหนักด้านธุรกิจอาหารคุณธรรมจึงเป็นการเริ่มต้นให้เห็นความต่อเนื่องของสายโซ่อาหารต่าง ๆ ที่ควรจะมีมนุษยธรรมมากขึ้น

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความพอเพียง
- ความรับผิดชอบ
- ความซื่อสัตย์
- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. คนในชุมชนควรรณรงค์ให้ธุรกิจด้านอาหารคำนึงถึงความเป็นมนุษยธรรมมากขึ้น มีความรับผิดชอบต่อมากขึ้นในขั้นตอนต่าง ๆ ในการผลิตอาหารหรือการเก็บรักษาอาหาร ตลอดจนการถนอมอาหาร และการจำหน่ายอาหาร
2. ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงเทคโนโลยีและวิธีการในการฆ่าสัตว์ และวิธีการเตรียมวัตถุดิบอย่างมีคุณธรรมและรับผิดชอบต่อผู้บริโภค
3. รณรงค์ให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมด้านอาหารมีเกณฑ์ในการควบคุมด้านคุณธรรมอย่างจริงจังมากขึ้น
4. ผลิตอาหารทางเลือกที่มาจากพืชตามธรรมชาติในท้องถิ่นให้มากขึ้น

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ผู้บริโภคต้องมีความจริงจังในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์คุณธรรม
ในประเด็นเหล่านี้
2. สื่อ ผู้นำทางศาสนา ครู ควรให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือ
3. สร้างแรงจูงใจให้กับธุรกิจอาหารคุณธรรมโดยการยกย่อง

* สื่อและสื่อสารมวลชนกับการสร้างสังคมคุณธรรม

สื่อมวลชนหลักๆ ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ได้แก่ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะการสื่อสารผ่าน อินเทอร์เน็ตนั้นปัจจุบันเข้าถึงกลุ่มคนวัยเด็กและวัยรุ่นอย่างมาก เด็กยุคใหม่เติบโตขึ้นมาพร้อมกับคอมพิวเตอร์ เรียนหนังสือผ่านระบบการเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หาข้อมูลข่าวสารผ่านอินเทอร์เน็ต และนับวันแต่จะมีความสำคัญมากขึ้นตามการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารไร้สาย

เมื่อพิจารณาเบื้องหลังของข้อมูลข่าวสารไม่ว่าจะมาจากช่องทางการสื่อสารใดล้วนมาจาก “ผู้ผลิตสื่อ” ซึ่งหมายถึง บริษัทเอกชนที่เข้ามารับช่วงผลิตรายการโทรทัศน์ ให้กับสถานีต่าง ๆ โดยผู้ควบคุมสถานีโทรทัศน์ วิทยุ หรือเว็บไซต์นั้น ๆ อาจมีหรือไม่มีอำนาจในการควบคุมสารที่ส่งผ่านสื่อ นั้น ๆ ก็ได้

สื่อโทรทัศน์ วิทยุ เป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมาก กว้างขวาง ครอบคลุมทุกระดับชั้น และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ชม โดยเฉพาะเด็ก ๆ ดังนั้น สื่อและสื่อสารมวลชนจึงเป็นมิติหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก และประชาชนชาวไทย

กิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่สื่อและสื่อสารมวลชนสามารถทำได้ทั้งในระดับประเทศและในระดับท้องถิ่น หรือสื่อชุมชน มีดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ให้อาสาสมัครแบบคุณธรรมผ่านสื่อ

สื่อในระดับประเทศ เช่น รายการโทรทัศน์ของสถานีต่าง ๆ และสื่อชุมชนเช่น วิทยุชุมชน หอกระจายเสียงชุมชน สามารถทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในเชิงกว้างได้โดยผ่านการยกย่องคนดี มีคุณธรรม ต้นแบบคนคุณธรรมและคนที่ทำกิจกรรมดี ๆ ผ่านสื่อในช่วงเวลาต่าง ๆ หรือเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางศาสนาโดยการเชิญผู้นำทางศาสนาเข้าร่วมสนทนาธรรม

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีสติ
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- ความเสียสละ
- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. กำหนดช่วงเวลาในรายการให้เป็นช่วงเวลาสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยนำเสนอเรื่องราวของคนดี และกิจกรรมที่บุคคลเหล่านั้นปฏิบัติเพื่อเป็นการยกย่องโดยกำหนดให้อยู่ในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด
2. ประสานงานไปยังผู้นำทางศาสนาต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอนผ่านสื่อซึ่งทำได้ทั้งการเชิญเข้าร่วมรายการ หรือการสนทนาผ่านโทรศัพท์
3. รูปแบบการนำเสนอ อาจเป็นได้ทั้งเรื่องเล่า คำสอน การเทศน์ การยกนิทานชาดกมาเป็นต้นแบบ หรือเพียงการยกสุภาษิตสอนใจสั้น ๆ หลังข่าวทุกวัน ทุกสถานี และทุกรายการ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ต้นแบบคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนในชุมชน
2. เกิดความรู้สึกร่วม ความเห็นอกเห็นใจ เข้าอกเข้าใจ
3. ทำด้วยความสม่ำเสมอ

กิจกรรมที่ 2 เลื่อนแห่งสติ

“สติ” เป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใด ๆ ในชีวิตประจำวัน การใช้ “เสียง” เพียงเบา ๆ เพื่อเป็นการเตือนให้ตระหนักถึงสิ่งที่กำลังกระทำเป็นเทคนิคง่าย ๆ ที่ทำได้ผ่านสื่อชุมชน หรือเสียงตามสายนอกจากนั้นเสียงสวดมนต์ หรือเพลงที่ฟังแล้วทำให้จิตใจสงบเยือกเย็นก็สามารถนำมาใช้ในการเตือนสติได้เช่นกัน

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีสติ

วิธีดำเนินการ

1. จัดกิจกรรมเสียงตามสาย โดยเปิดเสียงสวดมนต์ หรือเสียงสวดตามศาสนาต่าง ๆ ในตอนเช้า ให้เป็น “เสียงแห่งสติบรรณ” จากนั้นอาจเปิดในเวลากลางวันและเย็นด้วย

2. ในชุมชน ในโรงเรียนหรือสถานที่ทำงาน ให้กำหนดหรือทำสัญญาร่วมกันในการสร้างให้เกิดความตระหนักโดยใช้ “เสียงเคาะระฆัง” หรือ “เสียงกระดิ่ง” เป็นสัญญาณ เพื่อให้เกิดสติกลับมาอยู่กับปัจจุบันที่กำลังทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่หรือกลับมาที่ลมหายใจ โดยเป็นเสียงที่ฟังไพเราะ และระดับเสียงเบาพอที่จะไม่รบกวนกิจกรรมที่กำลังกระทำเป็นเสียงเบา ๆ ทุก 30 นาที หรือ 1 ชั่วโมง

3. โครงการนี้สามารถประยุกต์ใช้ในองค์กรธุรกิจได้ เพื่อเตือนสติให้คำนึงถึงสิ่งที่กำลังกระทำ

4. ประเมินผลความพึงพอใจและความเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยเชิญมาเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการวิทยุชุมชน

5. สามารถขยายผลต่อไปได้ เช่น ทำในครอบครัว

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. สื่อความหมายของ “เสียง” กับการตระหนักถึงการมีสติในทุกขณะการกระทำเพื่อเชื่อมโยงกับกิจกรรม
2. จัดกิจกรรมเป็นประจำและต่อเนื่อง
3. ยกย่อง ชมเชย นำบุคคลต้นแบบที่สามารถปฏิบัติได้ดีในชุมชน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่คนอื่นๆ

กิจกรรมที่ 3 ป้ายแสดงโทษของอบายมุข

ใช้สื่อชุมชนเพื่อกระตุ้นเตือนให้ตระหนักถึงโทษและพิษภัยของอบายมุข รวมทั้งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง กับครอบครัว และชุมชน

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีสติ
- ความพอเพียง
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- ความอดทน อดกลั้น

วิธีดำเนินการ

1. จัดทำสื่อเตือนใจโดยใช้ภาพ และคำพูดสั้นๆ เพื่อเตือนใจให้ตระหนักถึงโทษของอบายมุข โทษของเหล้า โทษของหวย อาทิ

- ภาพเด็กหัวแตก แล้วใช้คำพูดว่า “วันนั้นพ่อดื่มเหล้ามากไปหน่อย”
- ภาพเด็กนั่งรถเข็น : “ผมพิการ เพราะเหล้าในมือพ่อ” (อุบัติเหตุ)
- ภาพเด็กแขนหัก : “หนูแขนหัก เพราะซื้อเหล้าให้พ่อเข้าไปหน่อย
- ภาพเด็กร้องไห้ : “น้องอดนม เพราะพ่อไม่อดเหล้า”
- ภาพเด็กกับน้อง : “แม่ทิ้งหนู เพราะพ่อไม่ทิ้งเหล้า”

- ภาพแม่นั่งหน้าเต้า ลูกร้องไห้ : “แม่ถูกหอยกินหมด ลูกอดกินนม”
- ภาพเด็กมองชุดนักเรียนที่แขวนอยู่ : “พ่อติดพนัน จันเลยอดเรียน”

2. เผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ผ่านป้ายในชุมชนที่เห็นได้ชัด

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ใช้ภาพที่สื่อถึงความเป็นจริง และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม ให้เกิดการตระหนักถึงสิ่งที่พบได้ในชีวิตประจำวัน
2. ชุมชนมีผู้นำที่ชัดเจนเพื่อทำหน้าที่ผลักดันโครงการให้ต่อเนื่องเป็นประจำ

กิจกรรมที่ 4 เรื่องเล่าคนชาวบุญ

ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมลดลงมากในความคิดของคน เพราะถูกแทนที่ด้วยความเชื่อในอำนาจของ “เงิน” พร้อมกับศรัทธาที่หายไปจากสังคมไทย การบอกเล่าเรื่องราวของ “คนชาวบุญ” เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยสะกิดใจให้คนในชุมชนตระหนักถึงผลของการกระทำของตนเอง

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ความกตัญญู กตเวทิต์
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- ความมีสติ

วิธีดำเนินการ

1. สื่อวิทยุชุมชน จัดทำรายการ “เรื่องเล่าคนชาวบุญ” โดยการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาบอกเล่าเรื่องราวดี ๆ หรือผลของการทำดีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อต่อคน สัตว์ สิ่งมีชีวิตอื่นๆ โดยเป็นประสบการณ์ส่วนตัวที่เชื่อมโยงกัน เช่น การทำดี ทำบุญ การทำงาน กับเรื่องที่ได้ประสบที่ตนเองเชื่อว่าเป็นผลของการกระทำของตนเองจริงๆ เป็นไปในลักษณะการบอกเล่าประสบการณ์ส่วนตัว ประกอบความเชื่อเรื่องบุญ กรรม และทานอาทิ

- ผู้สูงอายุ บอกเล่าเรื่องราวของการทำบุญ และการได้ผลจากการทำบุญนั้นๆ
- เด็กๆ เกิดความประทับใจจากการไปทำบุญ ทำงานกับคุณตา คุณยาย และครอบครัว

2. กำหนดเวลาของการออกอากาศไว้ในช่วงเวลาเช้า เพื่อให้เป็นการเริ่มต้นวันแห่งสติ เป็นการฝึกให้จิตนึกถึงเรื่องดี ๆ ในช่วงเช้า
3. พิจารณาเป็นผู้สัมภาษณ์ เพื่อซักถามในประเด็นต่าง ๆ
4. พิจารณาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของการส่งความปรารถนาดีไปยังกลุ่มคนต่าง ๆ ของชุมชนที่กำลังทำความดี หรือปฏิบัติกิจกรรมดี ๆ อยู่ในวันนี้ โดยดูตามปฏิทินชุมชน
5. เมื่อมีเหตุการณ์ภัยพิบัติ หรือมีผู้ประสบอุบัติเหตุ เปิดรับฟังเสียงตามสายที่แสดงถึงความโศกเศร้า และความห่วงใยกันและกัน เพื่อให้เด็ก ๆ ในชุมชนได้ยินเสียงแห่งความปรารถนาดี ให้คนฟังแล้วรู้สึกว่ามีคนเอาใจอาทรกัน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ให้แนวทางการเล่าเรื่องเป็นเรื่องที่ไม่น่าเศร้า แต่เป็นเรื่องของผลของการทำบุญ ทำดี
2. พิจารณาของสื่อชุมชน ต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และตระหนักถึงความเป็นคนมีคุณธรรมด้วยตนเอง

กิจกรรมที่ 5 ชุมชนคนดี

ในแต่ละพื้นที่ ในแต่ละชุมชน จะมีเรื่องราวของคนดีในด้านต่าง ๆ มีภูมิปัญญาและมีผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นของชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถที่จะนำมาใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เดินทางเข้ามาในพื้นที่ของชุมชน ได้รับทราบได้ตลอด 24 ชั่วโมง

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความพอเพียง
- ความเสียสละ
- ความรับผิดชอบ

วิธีดำเนินการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน ร่วมมือกับสื่อในชุมชน จัดทำข้อมูลที่น่าสนใจเรื่องราวของคนดีในชุมชน พูดถึงเรื่องราวดี ๆ และผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของชุมชน โดยบันทึกไว้ในคลื่นวิทยุชุมชนซึ่งกำหนดคลื่นความถี่ไว้โดยเฉพาะและสามารถเปิดได้ตลอด 24 ชั่วโมง
2. จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ระบุดคลื่นวิทยุไว้ที่หน้าชุมชนให้เด่นชัด เพื่อให้ผู้ที่ผ่านเข้ามาในชุมชนรับทราบและเปิดคลื่นวิทยุไปที่คลื่นความถี่นั้นเพื่อรับฟังเรื่องราวของชุมชนได้
3. มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ประสานความร่วมมือกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันประชาสัมพันธ์ชุมชนของตน
2. มีต้นแบบคนคุณธรรมในชุมชนที่สามารถยกย่อง ชื่นชม ผ่านสื่อได้
3. ทำให้เป็นประจำต่อเนื่อง

* ชุมชนกับการสร้างสังคมคุณธรรม

ชุมชนเป็นหนึ่งในพลังผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง โดยการใช้จารีตและข้อปฏิบัติชุมชน ร่วมกับการฟื้นคืนกลับสู่วิถีชีวิตแต่ดั้งเดิมของคนไทยที่มีศาสนาเป็นศูนย์กลาง นอกจากนั้น การฟื้นฟูวิถีชีวิตหรือพัฒนากิจกรรมที่ดีให้เป็นวิถีชุมชน โดยให้องค์กรชุมชน องค์กรศาสนา และสถาบันการศึกษา เป็นเจ้าภาพร่วมกัน โดยมีชุมชนทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนจะช่วยให้สังคมของชุมชนนั้น ๆ เป็นสังคมคุณธรรมขึ้นมาได้ และขยายตัวจากชุมชนสู่สังคมและประเทศชาติ

นอกจากนั้น ชุมชนยังสามารถสนับสนุนกิจกรรมการทำความดีร่วมกันของทุก ๆ ครอบครัวในชุมชน ทั้งการทำความดีทางศาสนา และการทำความดีในเรื่องของจิตอาสาพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ให้เกิดกระบวนการทำซ้ำอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น วิถีทำบุญร่วมกันของครอบครัวทุกวันพระ ผสานกับกิจกรรมการบิณฑบาตผู้สูงอายุของนักเรียน การยกระดับโครงงานดูแลช่วยเหลือคนชราของนักเรียนให้กลายเป็นวิถีกตัญญูดูแลผู้สูงอายุ โดยกำหนดให้เป็นวันสำคัญประจำเดือนของชุมชน การฟื้นฟูวิถีประเพณีดั้งเดิมของแต่ละชุมชน หรือการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ

กิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชุมชนท้องถิ่น สามารถจัดได้ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ประทศกิจกรรมคุณธรรมระดับเอ1๗๙๙

โครงการยกย่องชมเชยเยาวชนคุณธรรมจัดในระดับชุมชนขยายสู่ระดับจังหวัด โดยเริ่มจากผู้นำชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ชุมชนร่วมมือกับโรงเรียนจัดกิจกรรมประกวดกิจกรรมคุณธรรม

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีสติ
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- ความกตัญญู กตเวที
- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

วิธีดำเนินการ

1. ชุมชนริเริ่มโดยกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน หรือกลุ่มชุมชนต่าง ๆ จัดประกวดกิจกรรมคุณธรรม ระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่น ระดับมหาวิทยาลัย โดยชุมชนเป็นคนที่จัดการประกวด
2. ตั้งคณะกรรมการตัดสิน โดยเชิญครูจากโรงเรียนต่าง ๆ ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้แทนจากสภาเยาวชน และเยาวชนดีเด่นเข้าร่วมเป็นกรรมการ
3. การเสนอชื่อเยาวชน บุคคลคุณธรรมใช้วิธีการนำเสนอจากนักเรียน เยาวชน และบุคคลทั่วไป
4. กำหนดเกณฑ์ร่วมกัน และจัดหาของรางวัลโดยประสานไปยังองค์กรธุรกิจชุมชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น

5. รางวัลที่ได้รับเป็นรางวัลทั้งสำหรับผู้เสนอชื่อบุคคล และผู้กระทำคุณธรรม ความดีนั้นๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมการเผยแพร่และยกย่องคนดี

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. สร้างกิจกรรมให้เกิดเป็นความร่วมมือของทุกสถาบันในชุมชน
2. การเสนอชื่อไม่สามารถเสนอชื่อตนเองได้ ต้องเป็นการเสนอชื่อจากบุคคลอื่นเท่านั้น
3. กระทำเป็นประจำและต่อเนื่อง และขยายผลสู่ระดับจังหวัด
4. ขยายผลให้บุคคลนั้นเป็นต้นแบบคนคุณธรรมในชุมชน

กิจกรรมที่ 2 ธุรกิจจิตอาสาสืบสานคุณธรรม

กิจกรรมการจัดงาน เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถนำมาทำให้เป็นธุรกิจชุมชนที่สอดคล้องกับปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ โดยสมาชิกของชุมชนรวมกลุ่มกันเป็นผู้ดำเนินการ

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความพอเพียง
- ความเสียสละ
- ความกตัญญู กตเวที
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง

วิธีดำเนินการ

1. ผู้นำชุมชน และสมาชิกของชุมชนรวมตัวกันรับเป็นผู้จัดงานที่เกิดขึ้นในชุมชน หรืออาจรับงานในนามกลุ่มแม่บ้าน สหกรณ์ หรือรวมตัวกันเป็นองค์กรไม่แสวงผลกำไรเพื่อรับจัดงาน งานพิธี ต่าง ๆ

2. กิจกรรมที่บริหารจัดการควรเน้นให้เป็นกิจกรรมคุณธรรม ปลอดภัย อบายมุข และมีความพอเพียง เช่น งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ปลอดภัย อบายมุข จัดงานวันเกิดแบบพอเพียงโดยอาศัยวัตถุดิบในชุมชนเท่านั้น จัดงานศพตามประเพณีไม่เน้นพุ่มเฟิย เป็นต้น

3. กิจกรรมใดที่สามารถใช้พื้นที่ของศาสนสถานจัดได้ ให้ประสานงานไปยังวัดหรือศาสนสถานของชุมชนเพื่อใช้เป็นที่พักจัดงานให้คนคุ้นเคยกับวัดมากขึ้น

4. การบริหารงานองค์กรที่จัดตั้งขึ้นนี้ใช้รูปแบบคณะกรรมการท้องถิ่น ที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

5. ประสานงานไปยังสถาบันการศึกษา หรือโรงเรียนในท้องถิ่น ให้เด็ก นักเรียน นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม อาทิ ทำหน้าที่พิธีกร ช่างภาพ จัดการแสดง สร้างรายได้เสริม

6. รายได้ส่วนหนึ่งจากโครงการนี้ ใช้ในการสนับสนุน ส่งเสริม กิจกรรมชุมชน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. สร้างกิจกรรมให้เกิดเป็นความร่วมมือของทุกสถาบันในชุมชน
2. คณะกรรมการต้องดำเนินงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้
3. สร้างความมีส่วนร่วมกับเด็ก ๆ และเยาวชนในท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 3 สปาญญ

กิจกรรม “สปาญญ” เป็นโครงการชำระร่างกายและจิตใจด้วยกิจกรรมที่ผ่อนคลายกับการฝึกสติ เช่น หายใจ เดิน สวดมนต์ เคลื่อนไหวร่างกายตามความเชื่อทางศาสนา เพื่อให้เกิดการชำระล้างร่างกายพร้อมจิตใจ สร้างเสริมสุขภาพ และยังสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ในโครงการเดียว

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความมีสติ
- ความพอเพียง
- ความกตัญญู กตเวที

วิธีดำเนินการ

1. จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาดำเนินการโดยจัดสถานที่ในวัดให้เหมาะสม มีการกันห้องสำหรับชาย ห้องสำหรับหญิง อย่างเป็นสัดส่วน
2. เปิดเทปเสียงสวดมนต์ หรือบทสวดของศาสนาขณะกำลังทำกิจกรรม ซึ่งทางกลุ่มผู้จัดได้จัดเตรียมไว้บริการเพื่อให้จิตใจสงบขึ้น
3. เสริมด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การนวดแผนไทย การดื่มน้ำสมุนไพร ซึ่งผลิตและจัดหาวัตถุดิบจากชุมชน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. จัดเตรียมสถานที่ให้มีความร่มรื่น สร้างความสงบทั้งกาย-ใจ
2. การบริหารงานต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้าร่วม

กิจกรรมที่ 4 วิถีชุมชน วิถีคุณธรรม

ชุมชนร่วมใจกันฟื้นฟูวิถีชุมชนด้วยการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไปยังลูกหลาน โดยดำเนินการร่วมกับสถานศึกษาในชุมชนทุกระดับ

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความพอเพียง
- ความกตัญญู กตเวที
- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ความเสียสละ

วิธีดำเนินการ

1. ชุมชนจัดกิจกรรมผู้สูงอายุในชุมชน “วิถีชุมชน วิถีคุณธรรม” เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตไทยไปยังลูกหลาน โดยประสานงานเพื่อจัดกิจกรรมในสถานศึกษา

2. ผู้สูงอายุของชุมชนเข้าร่วมถ่ายทอดความรู้ หรือบอกเล่าความทรงจำในสมัยยังเด็ก สิ่งทีบอกเล่า อาทิ สภาพบ้านเรือนในสมัยก่อน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ จารีต ประเพณี พิธีกรรม ในโรงเรียน เช่น ทำขนมโบราณ เล่าเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและเป็นตัวอย่างให้กับเด็ก ๆ และคนรุ่นหลังเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม

3. ขยายผลสู่โครงการเล่าเรื่องผ่านเสียงตามสาย โดยบอกเล่าถึงวิถีชีวิตแต่ในอดีต ความงดงาม ความประทับใจ กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เกิดสำนึกรักและภาคภูมิใจชุมชนของตน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ผู้ร่วมกิจกรรมแสดงตนให้เป็นตัวอย่างด้วยการยกย่องและเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตชุมชนที่มีคุณธรรมจริยธรรมกำกับ
2. ชุมชนมีผู้นำที่ชัดเจนเพื่อทำหน้าที่ผลักดันโครงการให้ต่อเนื่องเป็นประจำและสม่ำเสมอ

กิจกรรมที่ 5 มุมสินค้าคุณธรรม

การบริโภคของคนในสังคมส่งผลโดยตรงต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีศักยภาพในการส่งเสริมให้เกิดการบริโภคสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และดีต่อสุขภาพ

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความพอเพียง
- ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- ความขยันหมั่นเพียร

วิธีดำเนินการ

1. ชุมชนกำหนดพื้นที่เพื่อการจำหน่ายสินค้าคุณธรรม
2. ตั้งคณะกรรมการคัดเลือกสินค้าคุณธรรม โดยเชิญผู้ใหญ่ในชุมชนเข้าร่วมเป็นประธาน
3. เงื่อนไขของการเข้าร่วมจำหน่ายสินค้าในบริเวณที่กำหนดขึ้น ต้องประกอบด้วยกระบวนการผลิตที่มีคุณธรรม และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ทำร้ายสุขภาพผู้บริโภค เช่น สินค้าเกษตรอินทรีย์ ผลิตภัณฑ์ปลอดสารเคมี สินค้าที่ได้รับตรารับรองมาตรฐานที่แสดงถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
4. ประสานงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เพื่อขอใช้พื้นที่ในการจำหน่ายสินค้าที่เป็นพื้นที่ทำเลดี โดยผู้เข้ามาขายไม่จำเป็นต้องเสียค่าเช่าพื้นที่

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ผู้เข้าร่วมโครงการต้องเป็นผู้ที่ตระหนักถึงการผลิตสินค้าโดยมีคุณธรรมกำกับ
2. ชุมชนมีผู้นำที่ชัดเจนเพื่อทำหน้าที่ผลักดันโครงการให้ต่อเนื่องเป็นประจำและสม่ำเสมอ

กิจกรรมที่ 6 อาหารสุขภาพอร่อย

หากเรายึดหลักคิดที่ว่าเด็ก ๆ ทุกคนเป็นลูกหลานของชุมชน สมาชิกของชุมชนควรดูแลลูกหลานของชุมชนให้เหมือนกับลูกหลานของครอบครัวเดียวกัน กิจกรรมที่สำคัญ เช่น การผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันเพื่อดูแลจัดการด้านอาหารกลางวันของเด็กที่โรงเรียนเพื่อให้เด็ก ๆ ได้รับประทานอาหารที่ดี มีคุณภาพทั้งต่อร่างกายและจิตใจ

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความพอเพียง
- ความเสียสละ
- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ความรับผิดชอบ

วิธีดำเนินการ

1. ผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียนประชุมกันเพื่อแบ่งวันในการเข้ามาทำอาหารกลางวันเลี้ยงเด็กทั้งโรงเรียน
2. วัตถุดิบที่นำมาใช้ปรุงอาหาร ได้มาจากการปลูกผัก ทำสวนครัวในโรงเรียนโดยนักเรียนผลิตเปลี่ยนกันดูแล และใช้วัตถุดิบอื่นๆ ที่ผลิตได้ในชุมชนเป็นหลัก
3. อาจขยายผลด้วยการจัดโครงการอาสาสมัคร “พี่เลี้ยงน้อง” โดยให้เด็กนักเรียนชั้นประถมร่วมกับผู้ปกครองนำอาหารที่ทำขึ้นเองไปเลี้ยงเด็กเล็กของชุมชนเดือนละครั้ง

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ชุมชนวางแผนร่วมกับโรงเรียน ในการทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกัน และให้เด็กมีส่วนร่วม
2. ชุมชนมีผู้นำที่ชัดเจนเพื่อทำหน้าที่ผลักดันโครงการให้ต่อเนื่องเป็นประจำ

กิจกรรมที่ 7 จิตอาสา ดูแลลูกหลาน

การดูแลรับส่งลูกหลานในชุมชนด้วยคนในชุมชนเองเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน และยังเป็นการดูแลลูกหลานในชุมชนอีกด้วย

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความพอเพียง
- ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ความเสียสละ
- ความรับผิดชอบ

วิธีดำเนินการ

1. ชุมชนจัดทำโครงการรถโดยสารนักเรียนชุมชน ซึ่งทำได้ในหลายรูปแบบ อาทิ

- ประสานงานของบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดซื้อรถบริการรับส่งลูกหลานชุมชน
- ผู้ปกครองที่มีรถและมีลูกหลานเรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกัน อาสาสมัครหมุนเวียนกันรับ-ส่งลูกหลานของชุมชน
- จัดโครงการทอดผ้าป่า เพื่อนำเงินที่ได้ไปจัดซื้อรถเพื่อรับส่งนักเรียนไปโรงเรียน
- ประสานไปยังธุรกิจเช่ารถในพื้นที่ หรือธุรกิจอื่นๆ ขอความอนุเคราะห์พาหนะสำหรับรับ-ส่งนักเรียนในชุมชน

2. ขณะเดินทางเปิดสื่อที่เหมาะสมให้เด็กได้ฟัง อาทิ นิทาน คุณธรรมสำหรับเด็กเล็ก

3. ประสานไปยังปั้มน้ำมัน เพื่อขอรับบริจาคคูปองน้ำมันสำหรับ
รับ-ส่งเด็กในชุมชนโดยกำหนดจำนวนลิตรต่อเดือน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. ชุมชนมีผู้นำที่ชัดเจนเพื่อทำหน้าที่ผลักดันโครงการให้ต่อเนื่อง
เป็นประจำ
2. กระตุ้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงสวัสดิภาพลูกหลาน และ
การอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยกัน
3. มีความเป็นธรรม ซื่อสัตย์และโปร่งใสในการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 8 มาลัยลำดวน

ประเทศไทยกำลังจะเข้าสู่ยุคสังคมผู้สูงอายุ การกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อใช้ความรู้ความชำนาญในการดูแลกันเป็นแนวทางหนึ่งของสังคมคุณธรรม

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความกตัญญู กตเวที
- ความเสียสละ
- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ความรับผิดชอบ

วิธีดำเนินการ

1. กลุ่มผู้สูงอายรรวมตัวกัน เพื่อดูแลผู้สูงอายุในชุมชน และเป็นตัวอย่างที่ดีด้านความกตัญญูให้กับเด็กและเยาวชน

2. ข้าราชการ หรือพนักงานบริษัทที่เกษียณแล้วใช้ความชำนาญที่มีทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาด้านต่าง ๆ เช่น ทนาย แพทย์ ครู อาจารย์ นักกำหนดอาหาร วิทยากร ฯลฯ

3. ประสานให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องในแต่ละด้าน

- วันจันทร์ : ศึกษาเรื่องกฎหมาย
- วันศุกร์ : ศึกษาเรื่องสุขภาพ
- วันพุธ : กิจกรรมนันทนาการ
- วันพฤหัสบดี : ศึกษาเรื่องที่อยู่อาศัย
- วันศุกร์ : ศึกษาเรื่องอาหาร
- วันเสาร์ : กิจกรรมถ่ายทอดความรู้สู่ลูกหลานชุมชน
- วันอาทิตย์ : สัมรวจชุมชน

4. กิจกรรมที่ควรเป็นกิจกรรมต่อเนื่อง และขยายผลเมื่อมีโอกาส เพื่อให้เกิดการดูแลกันและกันในทุกด้าน เช่น กิจกรรมสำรวจชุมชน อาจพบผู้สูงอายุที่อยู่บ้านตามลำพัง สภาพบ้านเรือนทรุดโทรม ก็สามารถขยายผลไปยังกิจกรรมวันพุธปรึกษาเรื่องที่อยู่อาศัยกับวิศวกร เสนอโครงการต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือจัดหางบประมาณในรูปแบบอื่นๆ ประสานไปยังสถาบันการศึกษาเพื่อขอบริจาคแรงจากนักศึกษาในการซ่อมแซมบ้านดังกล่าว

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. จัดทำโครงการโดยชมรมผู้สูงอายุเอง และประสานไปยังสถาบันอื่นๆ
2. ทำโครงการด้วยความจริงจัง จนประสบความสำเร็จเป็นแบบอย่าง และเป็นกำลังใจให้เกิดการผลักดันโครงการอื่นๆ ต่อไป

กิจกรรมที่ 9 ป่าขงพญาลู่วัยชุมชน

การทำตนเป็นต้นแบบด้านความกตัญญู กตเวทิต และแสดงตัวอย่างให้เห็นรูปแบบของการดูแลผู้สูงวัยให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนเป็นหนึ่งในแนวทางปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความกตัญญู กตเวทิต
- ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ความพอเพียง
- ความเสียสละ

วิธีดำเนินการ

1. แสดงให้เยาวชนเห็นว่าชุมชนที่อาศัยอยู่มีความเอื้ออาทรและดูแลกันและกัน ด้วยการจัดโครงการ “บ้านผู้สูงอายุชุมชน” เพื่อให้เกิดการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีระบบ โดยงบประมาณมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรธุรกิจ
2. ประสานงานไปยังหน่วยงานด้านสถาปนิกเพื่อให้เกิดการออกแบบที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงวัย เช่น บันได ทางเดิน รวเกาะ ห้องน้ำ ไฟส่องสว่าง ความเรียบของพื้นผิวสัมผัส ฯลฯ
3. ผู้สูงอายุในชุมชนใช้บริเวณบ้านดังกล่าวร่วมกัน ทั้งสำหรับผู้ที่มีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ผู้ที่ขาดคนดูแล ผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพ

4. ประสานงานไปยังโรงพยาบาล สถานิอนามัย เพื่อขอให้เจ้าหน้าที่สละเวลามาดูแล หรือขออาสาสมัครจากโครงการจิตอาสาต่างๆ ประสานให้เกิดโครงการดูแลสุขภาพจากความเสื่อมที่มาพร้อมกับอายุ เช่น โครงการดูแลรักษาโรคตาของผู้สูงอายุ โครงการทำฟัน โครงการจัดหาไม้เท้าไม้ค้ำยันต่างๆ

5. จัดกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุได้ผ่อนคลาย เช่น ไปวัดในวันพระ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. จัดทำโครงการโดยชมรมผู้สูงอายุเอง และประสานไปยังสถาบันอื่นๆ
2. ทำโครงการด้วยความจริงจัง จนประสบความสำเร็จเป็นแบบอย่าง และเป็นกำลังใจให้เกิดการผลักดันโครงการอื่นๆต่อไป

กิจกรรมที่ 10 แม่ฟ้าหลวง

กลุ่มแม่บ้านทนาย และตำรวจมีความใกล้ชิดกับกระบวนการทางกฎหมาย สร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย พร้อมทั้งแสดงตัวอย่างผู้กระทำผิดให้เห็นได้จริง

คุณธรรมเป้าหมายที่ต้องการปลูกฝัง

- ความเสียสละ
- ความรับผิดชอบ

วิธีดำเนินการ

1. กลุ่มแม่บ้านทนายและตำรวจจัดกิจกรรมเรียนรู้กฎหมายโดยประสานงานไปยังโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้เห็นกระบวนการพิจารณาของศาล ขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรม อาชีพตำรวจ อาชีพทนายความ การรักษากฎหมายและบทลงโทษผู้กระทำผิด
2. แสดงตัวอย่างให้เยาวชนได้เห็นว่า ผู้ที่ตัดสินใจเลือกทางเดินชีวิตผิด นำไปสู่บั้นปลายของชีวิตอย่างไร
3. ชี้ให้เห็นความเดือดร้อนของผู้ที่ตกเป็นผู้กระทำ ขยายผลสู่กระบวนการทำจิตอาสาในชุมชน เช่น โครงการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบในชุมชน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

1. แสดงให้เห็นตัวอย่างของผู้กระทำผิดและผลกระทบที่ชัดเจน และเป็นจริงในชีวิตประจำวัน
2. ชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างการตัดสินใจโดยมีคุณธรรม จริยธรรมกำกับ และผลที่ได้รับซึ่งแตกต่างกับการตัดสินใจด้วย อารมณ์ชั่ววูบซึ่งจะส่งผลเลวร้ายในบั้นปลาย
3. ชี้ให้เห็นผลกระทบและการกระทำของแต่ละบุคคล

สัปดาห์ที่ 3

บทสรุป

โครงการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย ดำเนินการโดยสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อทบทวนรูปแบบของกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย ซึ่งทำให้ได้รู้ว่า ในสังคมไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมใดบ้างที่เป็นคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ควรได้รับการปลูกฝังอย่างจริงจัง

โครงการวิจัยฯ นี้ ยังรวมถึงการค้นหา แนวคิด ทฤษฎี ที่ทำให้การปลูกฝังแนวทางคิดดี พุทธิ ทำดี เป็นลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนได้จริง ตลอดจนวิเคราะห์หาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานที่ทำให้โครงการด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมประสบความสำเร็จ มีความต่อเนื่อง มีการเผยแพร่ต่อไปอย่างกว้างขวาง และได้ผลดี ท้ายสุดจากข้อค้นพบของโครงการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย ได้นำมาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ซึ่งรวมข้อเสนอแนะถึงผู้กำหนดนโยบาย และผู้ปฏิบัติงานของภาครัฐ ทั้งระดับประเทศและระดับองค์กรท้องถิ่น องค์กรภาคธุรกิจเอกชน องค์กรวิชาชีพต่าง ๆ เนื้อหาโดยละเอียดของโครงการทั้งหมดอยู่ในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย พร้อมกันนี้คณะผู้วิจัยได้ผลิตวีดิทัศน์ (DVD) สรุปประเด็นสำคัญจากรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อถ่ายทอดการทำความเข้าใจและการนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังได้ผลิตชุดคู่มือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจำนวน 3 เล่มไว้ด้วย

คู่มือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมฉบับสังคมเล่มนี้ เป็น 1 ใน 3 เล่มของชุดคู่มือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย ประกอบด้วยคู่มือครอบครัวคุณธรรม และคู่มือโรงเรียนคุณธรรม ซึ่งเป็นเอกสารเชิงประยุกต์ที่มีเนื้อหาที่เป็นข้อค้นพบจากงานวิจัยและแนวคิดภาคปฏิบัติโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในบริบททั้ง 3 บริบท ซึ่งในคู่มือเล่มนี้ได้ให้แนวทางในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมใน 5 สถาบันหลักทางสังคม ได้แก่ สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง องค์กรธุรกิจ ชุมชนท้องถิ่น สื่อและสื่อสารมวลชน ที่ล้วนสำคัญในการมีส่วนร่วมมือกันเพื่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนทุกวัยทุกอาชีพในทุกสถานการณ์ทางสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันด้วยดี อันได้แก่ การคิดดี พูดดี ทำดี โดยมีความเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่ละเมิดกันและกัน

โครงการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย ได้พบว่าคุณธรรมจริยธรรมที่ประชาชนทุกหมู่เหล่าใน 7 สถาบันของสังคม ได้แก่ สถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง ชุมชนท้องถิ่น องค์กรธุรกิจเอกชน สื่อและสื่อสารมวลชน เห็นว่ามีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันด้วยดี คือ 1) ความพอเพียง 2) ความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 3) ความกตัญญูกตเวที 4) ความซื่อสัตย์ซื่อตรง 5) ความเสียสละ 6) ความมีวินัย 7) ความอดทนอดกลั้น 8) ความรับผิดชอบ 9) ความขยันหมั่นเพียร และ 10) ความมีสติ

ทฤษฎีที่งานวิจัยนี้ พบว่า จะมีผลอย่างสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างได้ผลดี มี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการเรียนรู้บนพื้นฐานการทำงาน ของสมอง (Brain Based Learning Theory : BBL) และทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้บนพื้นฐานการทำงานของสมอง (Brain Based Learning Theory : BBL) มีสาระโดยสรุปคือ คนเรียนรู้จากการสัมผัส และฝึกฝนด้วยอายตนะ 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ การทำพฤติกรรมใดที่ทำต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ไประยะหนึ่งด้วยการมีส่วนร่วม ได้เห็น ได้ยิน ได้มีส่วนร่วมลงมือทำ เข้าไปสู่ความรู้สึกทบทวน แก่ไข คิดวิเคราะห์ จะทำให้การทำพฤติกรรมนั้น ๆ กลายเป็นความเคยชิน เป็นนิสัย เป็นลักษณะของคนในการคิด พูด ทำ อยู่เป็นกิจ ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ยาก

ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron Theory) เป็นแนวคิดที่บอกว่า คนทำตามสิ่งที่มองเห็น เพราะสมองของคนมีเซลล์กระจกเงา ในการเรียนรู้วิธีและการทำตามสิ่งที่เห็น การเรียนรู้จากผู้อื่น เช่น จากสังคม จากสื่อ และจากบุคคลหลากหลายที่ไม่มีสำนึกเรื่องคุณธรรม อาจเป็นการเรียนรู้เรื่องที่ไม่สมควร ในขณะที่เด็กไม่ได้พบเห็น ฟัง สิ่งที่เหมาะสมเพียงพอ ในการปลูกฝังนิสัยของการพูด คิดดี ทำดี จนเป็นลักษณะดีของตน

ทั้ง 2 ทฤษฎีนี้จึงน่าจะเป็นพื้นฐานแนวคิด เป็นหลักคิด ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนได้ตระหนักคำนึงถึงว่า เป็นเรื่องสำคัญในทุก ๆ โอกาสในการคิด พูด ทำ สิ่งต่าง ๆ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จทีมงานวิจัยนี้ได้ค้นพบมา เป็นสิ่งที่จะเป็นหลักประกันของความสำเร็จของโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ มี 16 ประการดังนี้

1. มีต้นแบบที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม
2. มีรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมผ่านสื่อมวลชน
3. มีรูปแบบและกระบวนการปลูกฝังที่หลากหลาย
4. มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับหรือประมวลจริยธรรม
5. ผู้นำองค์กรมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม

6. มีการจัดสภาพแวดล้อมให้ลงมือปฏิบัติได้จริง
7. การได้รับการสนับสนุน ให้กำลังใจ ในการทำความดี
8. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ
9. การมีประสบการณ์การทำงานเพื่อสังคม
10. การรวมตัวกันของภาคประชาชน
11. มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันของสมาชิกในองค์กร
12. การมีวิสัยทัศน์ ปรัชญา ที่ชัดเจน
13. การให้ความร่วมมือจากทุกฝ่าย
14. บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ฝึกฝน
15. การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในทุกกิจกรรม และทุกวิถีชีวิต
16. การสร้างกระแสนิยมในการทำความดี

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะเห็นว่า มีปัจจัยหนึ่งที่เด่นชัด และเป็นปัจจัยร่วมอยู่ในความสำเร็จของทุกสถาบันหลักของสังคมในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ปัจจัยนั้นคือ “ผู้นำ” ผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความเข้มแข็ง มุ่งมั่นในการนำพาองค์กร สถาบันหรือหน่วยงานให้ก้าวไปบนเส้นทางที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นหัวใจสำคัญของทุกสถาบัน

กิจกรรมที่นำเสนอในคู่มือสังคมคุณธรรมเล่มนี้ เป็นกิจกรรมที่ได้สังเคราะห์มาจาก แนวคิดทฤษฎีทั้งสองและข้อค้นพบจากงานวิจัยว่า ปัจจัยใดมีผลต่อความสำเร็จของกิจกรรมในการปลูกฝังความดีงาม กิจกรรมต่าง ๆ ได้ให้แนวทางของกิจกรรมว่าสถาบันทั้ง 5 ได้แก่ สถาบันศาสนากับการสร้างสังคมคุณธรรม สถาบันการเมืองการปกครองกับการสร้างสังคมคุณธรรม องค์กรธุรกิจกับการสร้างสังคมคุณธรรม สื่อและสื่อสารมวลชนกับการสร้างสังคมคุณธรรม ชุมชนกับการสร้างสังคมคุณธรรม

ทั้งนี้ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ากิจกรรมเรียบง่ายที่เต็มไปด้วยประโยชน์ที่รวมไว้ในคู่มือเล่มนี้เพื่อจะเป็นแนวทางเบื้องต้นในการทำหน้าที่ของสถาบันหลักทางสังคมในฐานะผู้มีบทบาทต่อทิศทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศ ซึ่งสามารถทำหน้าที่ได้ใน 2 ทิศทางพร้อม ๆ กัน คือ

1. ดำเนินการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุคคลในหน่วยงานในองค์กรของตนทุกรูปแบบ
2. ให้การสนับสนุน ส่งเสริม เป็นกำลังใจ และมีส่วนร่วมกับหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในทุกมิติสังคมที่ทำกิจกรรมด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้นำองค์กรในทุกมิติสถาบันทางสังคมในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนสื่อ ผู้ผลิตรายการ ผู้สร้างสรรค์ผลงานและเผยแพร่งานด้านคุณธรรมจริยธรรม

ทั้ง 2 ทิศทางดังกล่าวนี้ เป็นการให้สิ่งดี ๆ แก่ความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชน ในการสร้างสรรค์ จรรโลงสิ่งดีงาม ของมนุษย์ให้อยู่กับชีวิตความเป็นอยู่ การสร้างประโยชน์ การมีจิตใจที่มีความรักต่อสรรพสิ่ง มีความอดทน มีฉันทะในการพัฒนาตนและช่วยเหลือ ไม่เบียดเบียนละเมิดสิ่งใด ๆ อยู่เป็นนิจและตลอดไป

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2552. **การอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่าง
สร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ : แอปป้า พรินติ้ง กรุป.
- พุทธทาสภิกขุ. 2549. **ศาสนาคือโรงพยาบาลของโลก**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- ภิกขุปัญญานันทมุนี. 2504. **รักลูกให้ถูกทาง**. กรุงเทพฯ :สำนักหนังสือธรรมบูชา.
ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม). 2552.
**“รายงานวิจัย คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
ในประเทศไทย ฉบับสมบูรณ์”**. กรุงเทพฯ : ฟินิกซ์ มีเดีย พับลิชชิ่ง.
- สายฤดี วรกิจโกศาทร. 2531. **“รักลูกให้ถูกทาง เล่ม 1”**. กรุงเทพมหานคร:
ประสานศิลป์การพิมพ์.
- สายฤดี วรกิจโกศาทร. 2533. **“รักลูกให้ถูกทาง เล่ม 2”**. กรุงเทพมหานคร:
ประสานศิลป์การพิมพ์.
- สายฤดี วรกิจโกศาทร. 2536. **“รักลูกให้ถูกทาง เล่ม 3”**. กรุงเทพมหานคร:
ประสานศิลป์การพิมพ์.
- สายฤดี วรกิจโกศาทร. 2538. **“รักลูกให้ถูกทาง เล่ม 4”**. กรุงเทพมหานคร:
ประสานศิลป์การพิมพ์.
- สายฤดี วรกิจโกศาทร และรัชนิดา เหมะมาศ. 2552. **“คู่มือพัฒนาอายตนะ 6
ในเด็กปฐมวัย”**. บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. 2552. **“คู่มือการเลี้ยงดูลูก
วัยแรกเกิด-6 ปี”**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สกสค.ลาดพร้าว.
- อุดม เพชรสังหาร. 2551. **เซลล์กระจกเงากับการเรียนรู้การเลียนแบบ**.
สืบค้นจาก : [http:// www.tuathor.net/content/view/215/76](http://www.tuathor.net/content/view/215/76)

ที่มาของโครงการ คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ในประเทศไทย 2552

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัย 3 ประเภท คือการวิจัยเอกสาร การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ อันได้แก่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนชาวไทย
2. ศึกษารูปแบบ และกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ที่ดำเนินการในประเทศไทย
3. วิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย
4. ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและมาตรการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

ผลผลิต

1. รายงานวิจัย คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย 2552 ฉบับสมบูรณ์
2. วิดีทัศน์ สรุปรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย 2552
3. คู่มือครอบครัวคุณธรรม : คู่มือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันครอบครัว
4. คู่มือโรงเรียนคุณธรรม : คู่มือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถานการศึกษา
5. คู่มือสังคมคุณธรรม : คู่มือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันศาสนา หน่วยงานของรัฐและเอกชน

**คณะอนุกรรมการศูนย์ส่งเสริม
และพัฒนาล้างแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)**

ที่ปรึกษา

นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

คณะอนุกรรมการ

นายปีติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา	ประธานอนุกรรมการ
ศาสตราจารย์กิตติคุณสุนน อมรวิวัฒน์	อนุกรรมการ
นายมังกร กุลวานิช	อนุกรรมการ
นายศิริชัย สาครรัตนกุล	อนุกรรมการ
ทันตแพทย์กฤษฎดา เรืองอารีรัชต์	อนุกรรมการ
นายทวิศักดิ์ สุขรัตน์	อนุกรรมการ
ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (นางสาวนราทิพย์ พุ่มทรัพย์)	อนุกรรมการ และเลขานุการ

คณะผู้ทรงคุณวุฒิ

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

พลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ ศิริทวี
รองศาสตราจารย์ ศุภรัตน์ รัตนมุขย์
ดร.วันทยา วงศ์ศิลปะภิรมย์
นางสาวอังคณา เชาว์วัฒนาพานิช

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นางสาวนราทิพย์ พุ่มทรัพย์

ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและ
พัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม

คณะทำงาน

นางวิไลวรรณ ถึกไทย

หัวหน้าฝ่ายวิจัยและจัดการความรู้

นางสาวสุขุมาล มลิวัลย์

หัวหน้างานเครือข่ายและ
พัฒนาแหล่งเรียนรู้

นายประมวล บุญมา

นักจัดการความรู้อาวุโส

นางอนุสรณ์ ปัทมะสังข์

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป

นางสาวอานงค์ ใจแน่น

เจ้าหน้าที่โครงการ

คณะนักวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สายฤดี วรกิจโกศาทร

หัวหน้าโครงการ

นางสาวศิวพร ปกป้อง

ผู้ร่วมวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัญญัติ ยงยวน

ผู้ร่วมวิจัย

ดร.วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์

ผู้ร่วมวิจัย

นางสาวสร้อยบุญ ทรายทอง

ผู้ร่วมวิจัย

บรรณาธิการเรียบเรียง

รองศาสตราจารย์ ดร.สายฤดี วรกิจโกศาทร

นางสาวสร้อยบุญ ทรายทอง

นางเอี่ยมพร ลอยประดิษฐ์

คุณธรรมคำคุณไทย 10 ประการ

คุณธรรมคำคุณให้มิสูญ

ห้พอเพื่องเพื่องพอให้จำกัษ

ลามมีสิทธิรู้ห้ห้ห้ระลึก

ห้รู้คุณกษัตริย์มกุฎาณ

เจ็ดผู้จักเลิกละเพื่องส่ห้รวม

เก้ห้ห้ห้ห้ห้เพื่องเข้าด้อยกัษ

คุณธรรมคำคุณไทยสิบประการ

ผลที่ได้คือการฝึกเป็นออดคห

ได้ประยุทษ์ร้อทวอให้จำห้

ส่ห้สอห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้

ส่ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้

ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้

ส่ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้

ส่ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้

ส่ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้

ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้ห้

ประพันธ์โดย : เมฆ มีห้

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังงานดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

เลขที่ 69 อาคารวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล (CMMU)

ชั้น 16-17 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0-2644-9900 โทรสาร 0-2644-4901